

Côd Ymarfer Gonestrwydd Gwaith Ymchwil a'i Lywodraethu

Fersiwn 2, Gorffennaf 2018

Hanes Cymeradwyaeth

Wedi'i adolygu a'i gymeradwyo gan Bwyllgor Gonestrwydd a Moeseg Ymchwil y Brifysgol	22 Mawrth 2018
Cymeradwywyd gan Fwrdd Gweithredol y Brifysgol	16 Ebrill 2018
Nodwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu	13 Mehefin 2018
Wedi'i adolygu a'i gymeradwyo gan Y Senedd	20 Mehefin 2018
Nodwyd gan y Cyngor	09 Gorffennaf 2018

**Tîm Llywodraethu Ymchwil, Gwasanaethau Ymchwil ac
Arloesedd
Prifysgol Caerdydd**

Cynnwys

Foreword	Error! Bookmark not defined.
1. Statement of Principle	Error! Bookmark not defined.
1.1 Introduction	Error! Bookmark not defined.
1.2 Scope of this Code of Practice.....	Error! Bookmark not defined.
1.3 The Objectives of Research	Error! Bookmark not defined.
1.4 Collegiality	Error! Bookmark not defined.
1.5 Excellence.....	Error! Bookmark not defined.
2. Core Values	Error! Bookmark not defined.
2.1 Overview	Error! Bookmark not defined.
2.2 Honesty	Error! Bookmark not defined.
2.3 Openness.....	Error! Bookmark not defined.
2.4 Rigour	Error! Bookmark not defined.
2.5 Care and Respect	Error! Bookmark not defined.
2.6 Accountability and Responsibility.....	Error! Bookmark not defined.
3. Topics and Commitments	Error! Bookmark not defined.
3.1 Leadership and Supervision	Error! Bookmark not defined.
3.2 Research Data and Records	Error! Bookmark not defined.
3.2.1 Research Data and Records Management.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.2 Metadata and Documentation	Error! Bookmark not defined.
3.2.3 Retention	Error! Bookmark not defined.
3.2.4 Access to Data and Data Preservation	Error! Bookmark not defined.
3.3 Data Protection legislation.....	Error! Bookmark not defined.
3.4 Leaving the University	Error! Bookmark not defined.
3.4.1 Research staff.....	Error! Bookmark not defined.
3.4.2 Research students	Error! Bookmark not defined.
3.5 Publications and Authorship.....	Error! Bookmark not defined.
3.5.1 Publication Principles	Error! Bookmark not defined.
3.5.2 Determining Authorship	Error! Bookmark not defined.
3.5.3 Acknowledging Contributors.....	Error! Bookmark not defined.
3.6 Training	Error! Bookmark not defined.
3.6.1 Overview.....	Error! Bookmark not defined.
3.6.2. Responsibility of Lead Investigators/Supervisors.....	Error! Bookmark not defined.
3.6.3 Research Integrity Online Training Programme	Error! Bookmark not defined.
3.7 Equality and Diversity	Error! Bookmark not defined.
3.8 Ethical Requirements.....	Error! Bookmark not defined.
3.8.1 Overview.....	Error! Bookmark not defined.
3.8.2 Research Involving Human Participants, Human Material or Human Data	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
3.8.3 Research Involving Human Participants: Basic Principles.....	Error! Bookmark not defined.
defined.	
3.9 Human Tissue Research and the Human Tissue Act 2004	Error! Bookmark not defined.
3.10 Research Involving Animals.....	Error! Bookmark not defined.
3.11 Clinical Research.....	Error! Bookmark not defined.
3.11.1 UK Policy Framework for Health and Social Care Research (Policy Framework)	
Error! Bookmark not defined.	
3.11.2 Medicines for Human Use (Clinical Trials) Regulations 2004 (SI 2004/1031)	Error!
Bookmark not defined.	

3.11.3	Registration of Clinical Research on Publicly Accessible Databases.....	Error!
	Bookmark not defined.	
3.12.	Intellectual Property.....	Error! Bookmark not defined.
3.12.1	Definition and Importance	Error! Bookmark not defined.
3.12.2	Ownership	Error! Bookmark not defined.
3.12.3	Protection	Error! Bookmark not defined.
3.13.	Conflicts of Interest	Error! Bookmark not defined.
3.13.1	Overview	Error! Bookmark not defined.
3.13.2	Declaration and Management	Error! Bookmark not defined.
3.14	Anti-Bribery, Counter-Fraud and Anti-Corruption	Error! Bookmark not defined.
3.15	Export Controls.....	Error! Bookmark not defined.
3.16	Security-sensitive Research	Error! Bookmark not defined.
3.17	Research Misconduct.....	Error! Bookmark not defined.
4.	Concluding Statement.....	Error! Bookmark not defined.
5.	Review and Acknowledgments	Error! Bookmark not defined.
	Annex 1: Source Material and Related Policies and Guidelines	Error! Bookmark not defined.
	Annex 2: Research Integrity Committee structure at Cardiff University	Error! Bookmark not defined.

Rhagair

Bod ymhlith y gorau yn y byd yw'r nod mwyaf heriol y gallwn osod i'n hunain. Rydym wedi gosod nod o'r fath gan mai dim ond drwy weithio i gyflawni'r safonau rhyngwladol uchaf ym meysydd ymchwil, addysgu a gweithgareddau eraill y gallwn gyflawni potensial cymuned academiaidd Prifysgol Caerdydd. Mae ein gweledigaeth yn adlewyrchu ein dyletswydd i gymdeithas, ac ni ddylai unrhyw un sydd â diddordeb yn y Brifysgol ddisgwyl i'n dyhead bylu.

Ein Cenhadaeth yw mynd ar drywydd gwaith ymchwil, dysgu ac addysgu o safon ac effaith fyd-eang.

Mae nodweddion ein gweledigaeth yn cynnwys ymdrechu tuag at ragoriaeth, gonestrwydd ac arloesedd ym mhob agwedd o weithgaredd; dull cydweithredol iawn o weithredu; cyfathrebu agored ac effeithiol a diwylliant cynhwysol wedi'i seilio ar urddas, cwrteisi a pharch.

Disgwylir i staff a myfyrwyr Prifysgol Caerdydd lynu wrth safonau Côt Ymarfer Gonestrwydd Gwaith Ymchwil a'i Lywodraethu (Côt Ymarfer).

Mae egwyddorion arweiniol Prifysgol Caerdydd ar gyfer ei chamau yn cynnwys: perfformiad academiaidd a phroffesiynol rhagorol; parchu pobl ac amrywiaeth; rhyddid academiaidd; cadernid ariannol; gonestrwydd; a chynaliadwyedd amgylcheddol a chymdeithasol. Mae'r Brifysgol yn cefnogi ac yn ymrwymo i'r 'Concordat Cefnogi Cyfanrwydd Ymchwil' yn ogystal â Pholisi Cynghorau Ymchwil y DU a Chanllawiau gyfer Llywodraethu Ymddygiad Ymchwil Da.

Mae'r Brifysgol yn ymdrechu'n barhaus i gynnal ymchwil o'r safon uchaf gyda'r lefelau uchaf o Onestrwydd Ymchwil. Mae gennym bolisiau, gweithdrefnau ac adnoddau hyfforddiant i ganiatáu i staff a myfyrwyr gyflawni hyn. Mae'r Côt Ymarfer hwn yn anelu i hyrwyddo ac i grynhoi'r hyn a nodi safonau Gonestrwydd Ymchwil disgwylidig. Darllenwch y Côt Ymarfer hwn ar gyfer Gonestrwydd Ymchwil ac ymweld â gwefannau y mae'n cyfeirio atynt a helpu Prifysgol Caerdydd i barhau i fod yn gysylltiedig â safonau uchaf Gonestrwydd Ymchwil a chyflawniad academiaidd.

Yr Athro Kim Graham

Dirprwy Is-Ganghellor Ymchwil, Arloesedd a Menter

1. Datganiad Egwyddor

1.1 Cyflwyniad

Gonestrwydd Ymchwil yw'r ymlyniad gweithredol i'r safonau cyfreithiol, moesegol a phroffesiynol sy'n hanfodol i ymddygiad ymchwil diogel a chyfrifol.

Mae'r Brifysgol yn disgwyl i'w holl staff a myfyrwyr arsylwi'r safonau uchaf o Onestrwydd Ymchwil pryd bynnag y maent yn cymryd rhan mewn gweithgaredd ymchwil; drwy gydol cylch oes ymchwil. Mae'r Côt Ymarfer hwn wedi'i gynllunio i hyrwyddo ymddygiad da ym mhob cam o brosiect ymchwil, ac mae'n cynnwys fframwaith ar gyfer ymarfer ymchwil da. Nod y Côt Ymarfer hwn yw cynorthwyo'r holl staff a myfyrwyr sy'n ymwneud ag ymchwil er mwyn bodloni gofynion cyfreithiol a moesegol, a helpu i atal camymddygiad, er mwyn hwyluso ymchwil o ansawdd uchel.

Mae'n gyfrifoldeb ar bob ymchwilydd i ymgyfarwyddo â'r Côt Ymarfer hwn, a chadw ato. Gall torri'r Côt Ymarfer hwn fod yn sail ar gyfer camau disgyblu a/neu gall fod yn gyfystyr â chamymddygiad ymchwil, yn dibynnu ar natur a difrifoldeb yr achos.

1.2 Cwmpas y Côt Ymarfer hwn

Mae'r Côt Ymarfer hwn yn berthnasol i bob maes pwnc ac i bob aelod o staff a myfyrwyr sy'n ymwneud ag ymchwil yn y Brifysgol, gan gynnwys ei staff a'i myfyrwyr sy'n cynnal ymchwil y tu allan i'r Brifysgol, ond fel rhan o'u rôl yn y Brifysgol, yn ogystal ag unrhyw un nad yw'n gyflogedig gan y Brifysgol ond sydd â chaniatâd i gynnal ymchwil yn y Brifysgol (y cyfeirir atynt o hyn ymlaen fel 'Ymchwilwyr').

1.3 Amcanion Ymchwil

Prif amcan ymchwil yw dyfnhau ac ehangu gwybodaeth a dealltwriaeth drwy ddulliau arbenigol, cyfrifol a phroffesiynol, gan gynnwys lledaenu canlyniadau drwy gyhoeddi, addysgu, ymchwil cymhwysol ac ymgynghori.

Dylai ymchwil hefyd geisio bodloni'r amcanion ychwanegol a ganlyn:

- i. Hyfforddi Ymchwilwyr newydd mewn dulliau priodol a safonau proffesiynol;
- ii. Hyrwyddo buddiannau a manteision ymchwil;
- iii. Ymelwa ar ganlyniadau er lles y cyhoedd a budd y Brifysgol a'i staff a'i myfyrwyr.

1.4 Colegoldeb

Mae'r Brifysgol yn gymuned amrywiol, ryngddisgyblaethol o ysgolheigion ac Ymchwilwyr sydd mewn sawl ffordd yn dibynnu ar ei gilydd. Fel sefydliad ac fel unigolion, mae'n bwysig cefnogi'r syniad o golegoldeb effeithiol. Rhaid i ymchwilwyr ystyried a yw eu gweithgareddau yn debygol o effeithio ar gydweithwyr eraill, grwpiau ymchwil, Ysgolion, Sefydliadau Ymchwil, Colegau neu'r Brifysgol yn ei chyfanrwydd. Mae angen i ymchwilwyr fod yn ymwybodol o oblygiadau posibl eu gweithredoedd arfaethedig, boed hynny ar unwaith neu'n y tymor hir, a cheisio gweithredu mewn modd colegol bob amser.

1.5 Rhagoriaeth

Mae'r Brifysgol yn disgwyl i'r holl Ymchwilyr ymdrechu at gyflawni rhagoriaeth wrth wneud ymchwil a cheisio cynhyrchu a lledaenu gwaith o'r radd flaenaf. Nod y Côt Ymarfer hwn yw ategu'r nod hwn.

2. Gwerthoedd Craidd

2.1 Trosolwg

Mae Gonestrwydd Ymchwil yn seiliedig ar gyfres o werthoedd craidd, sy'n helpu i hyrwyddo arferion ymchwil da. Bydd ymrwymiad i'r gwerthoedd craidd hyn yn helpu i wneud yn siŵr nad yw Gonestrwydd Ymchwil yn broses fecanyddol yn unig, ond wedi'i hymgorffori yn y broses ddyddiol o wneud penderfyniadau a myfyrio.

2.2 Gonestrwydd

Rhaid meithrin diwylliant o onestrwydd ym mhob maes gweithgarwch ymchwil.

Rhaid i Ymchwilyr fod yn onest o ran eu gweithredoedd eu hunain ac yn eu hymatebion i weithredoedd Ymchwilyr eraill. Mae hyn yn cynnwys bod yn onest wrth gyflwyno nodau, bwriadau a chanfyddiadau gwaith ymchwil; wrth adrodd am ddulliau a gweithdrefnau gwaith ymchwil; wrth gasglu data; wrth ddefnyddio a chydabod gwaith pobl eraill; wrth gyfleu dehongliadau dilys a gwneud honiadau y gellir eu cyfiawnhau ar sail canfyddiadau gwaith ymchwil. Ni chaiff ymchwilyr gamymddwyn na chuddio camymddygiad. Mae'n ddyletswydd arnynt i roi gwybod am achosion posibl o gamymddwyn mewn ffordd briodol ([gweler Adran 3.17](#)).

2.3 Agwedd Agored

Dylai dulliau, canlyniadau a data ymchwil sy'n cefnogi'r canlyniadau hynny fod yn agored i graffu, trafodaeth a dadl. Yn amodol ar ystyriaethau megis cyfrinachedd a diogelu hawliau eiddo deallusol, dylai Ymchwilyr fod yn agored ag Ymchwilyr eraill a'r cyhoedd ynghylch eu gwaith a hyrwyddo cyfnewid agored o syniadau a gwybodaeth. Dylai cyfathrebu fod yn dryloyw ac yn agored wrth ddatgan gwrthdaro rhwng buddiannau; wrth adrodd ar ddulliau casglu data ymchwil; wrth ddadansoddi a dehongli data; wrth wneud yn siŵr bod darganfyddiadau ymchwil ar gael yn eang, gan gynnwys rhannu canlyniadau negyddol fel y bo'n briodol; ac wrth gyflwyno gwaith i Ymchwilyr eraill a'r cyhoedd.

Mae'r Brifysgol yn Brifysgol Mynediad Agored ac mae'n cefnogi'r symudiad tuag at allbynnau ymchwil agored a data. Yn amodol ar gyfyngiadau cyfreithiol, moesegol a masnachol, dylai'r holl allbynnau a data ymchwil a gyllidir yn gyhoeddus fod ar gael yn agored mewn modd cyfrifol ac mewn fformat priodol. Cyfeiriwch at [Adran 3.2](#) ac [Adran 3.5](#) i gael rhagor o wybodaeth am ofynion y Brifysgol a disgwyliadau o ran Mynediad Agored a Data Agored.

2.4 Trylwyredd

Dylai Ymchwilyr gynnal ymchwil yn unol â'r safonau uchaf o ran trylwyredd yn unol â normau a safonau disgyblu cyffredinol. Rhaid cymhwyso trylwyredd wrth gynnal gwaith ymchwil a defnyddio dulliau priodol; wrth gadw at brotocolau y cytunwyd arnynt pan fo hynny'n briodol; wrth lunio dehongliadau a chasgliadau'r gwaith ymchwil; wrth ddilysu'r canlyniadau cyn eu cyhoeddi; ac wrth gyfathrebu'r canlyniadau.

2.5 Gofal a Pharch

Rhaid trin pawb sy'n gysylltiedig â gwaith ymchwil, boed yn cymryd rhan neu'n destun yr ymchwil, gyda pharch a gofal. Mae hyn yn cynnwys pobl, anifeiliaid, yr amgylchedd a gwrthrychau diwylliannol. Rhaid i Ymchwilwyr fynd i'r afael ag unrhyw bryder sy'n ymwneud ag urddas, hawliau, diogelwch a llesiant pawb sy'n ymwneud ag ymchwil. Rhaid i Ymchwilwyr hefyd ddangos gofal a pharch at sut caiff gwaith ymchwil ac ysgolheictod eu rheoli ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Rhaid dangos gofal a sylw dyladwy at faterion cydraddoldeb ac amrywiaeth drwy gydol y broses ymchwil (am ragor o fanylion am hyn a gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010, gweler [Adran 3.7](#)).

2.6 Atebolrwydd a Chyfrifoldeb

Cyfrifoldeb yr Ymchwilydd unigol yw diogelu gonestrwydd unrhyw waith ymchwil yn y lle cyntaf. Cyfrifoldeb yr Ymchwilydd yw gwneud yn siŵr bod y gwaith yn bodloni'r holl safonau proffesiynol a'r egwyddorion a amlinellir yn y Côd Ymarfer hwn.

Mae gan Ymchwilwyr gyfrifoldeb a dyletswydd i fod yn atebol i'r gymdeithas, i'w proffesiwn, i'r Brifysgol ac i noddwyr y gwaith ymchwil, derbyn cyfrifoldeb llawn am broffesiynoldeb a gonestrwydd pob agwedd ar ymddygiad a chyhoeddi eu hymchwil, ac am weithgareddau unrhyw staff neu fyfyrwr dan eu cyfarwyddyd. Mae hyn yn ymestyn i adrodd am achosion o wrthdaro rhwng buddiannau, (pa un ai'n wirioneddol neu'n bosibl), ac amheuaeth o gamymddwyn, yn y modd priodol.

Rhaid i Ymchwilwyr dderbyn cyfrifoldeb am gymryd camau i sicrhau diogelwch y rhai sy'n gysylltiedig ag ymchwil, rheolaeth ariannol y prosiect ymchwil, a cheisio darparu'r gwerth gorau posibl am yr arian cyhoeddus neu breifat a fuddsoddir yn y prosiect.

Dylai Ymchwilwyr gydymffurfio â pholisïau a chanllawiau'r Brifysgol a'r gofynion cyfreithiol a pholisi sy'n rheoleiddio maes eu hymchwil, yn enwedig yr egwyddorion sylfaenol sy'n ymwneud â moeseg, gwybodaeth, cyllid ac iechyd a diogelwch. Disgwylir i staff academiaidd sy'n ymwneud ag ymchwil gydymffurfio â'r egwyddorion a'r disgwyliadau a gynhwysir yn 'Academydd Caerdydd' a 'Disgwyliadau Perfformiad y Coleg' (cyfeiriwch at [Atodiad 1](#)). Disgwylir i Ymchwilwyr sy'n aelodau o broffesiwn a reoleiddir ddilyn gofynion a chanllawiau eu proffesiwn.

Rhaid i Ymchwilwyr wneud yn siŵr bod yr holl waith a wneir yn gyson ag unrhyw gytundeb a/neu'r telerau ac amodau sy'n gysylltiedig â'r prosiect. Mae hyn yn cynnwys gwneud yn siŵr bod y gwaith yn cael ei gynnal yn unol â'r diffiniad yn y cynnig gwreiddiol; bod y cyllid yn cael ei ddefnyddio at y diben y'i bwriadwyd yn unig; bod adroddiadau'n gywir ac yn eu llunio'n brydlon; a chydymffurfio â'r amodau sy'n ymwneud â chyhoeddi, rheoli data ac eiddo deallusol. Dylid adrodd am fethiannau yn unrhyw un o'r agweddau hyn, neu achosion o gamymddwyn yn unol â gofynion y prosiect a'r Brifysgol.

3. Pynciau ac Ymrwymadau

3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth

Polisi'r Brifysgol yw bod Ymchwilwyr yn cael goruchwyliaeth ddigonol, a rhaid i Ymchwilwyr ymglyfarwyddo eu hunain â disgwyliadau goruchwyliaeth ac arolygiaeth eu grŵp ymchwil, yr Ysgol, y Sefydliad Ymchwil a/neu'r Coleg. Fel rheol, disgwylir i'r Ymchwilwyr fod yn atebol i Arweinydd y Grŵp, Ymchwilydd Arweiniol neu, mewn achos penodol pan mae'r ymchwilwyr yn fyfyrwyr, i'r Goruchwylwr.

Arweinydd y Grŵp/Ymchwilydd Arweiniol/Goruchwylwr y prosiect ymchwil sy'n gyfrifol am wneud yn siŵr bod yr holl Ymchwilydd dan eu goruchwyliaeth/rheolaeth wedi cael gwybod yn briodol am eu cyfrifoldebau dan y Côt Ymarfer hwn, a'u bod yn ymgymryd â gwaith ymchwil yn unol â'i ddarpariaethau. Mae hyn yn cynnwys gwneud yn siŵr:

- i. urddas, hawliau, lles a diogelwch unrhyw un sy'n cymryd rhan yn yr ymchwil;
- ii. bod ymchwil yn cael ei chynnal yn unol â chanllawiau (gan gynnwys arfer gorau a gweithdrefnau iechyd a diogelwch), a chymeradwyaeth gan bob corff angenrheidiol cyn dechrau'r gwaith ymchwil (gyda chymeradwyaeth hefyd i unrhyw ddiwygiad arfaethedig i'r protocol y cytunwyd arno);
- iii. bod asesiad risg yn cael ei wneud o'r prosiect a gynlluniwyd i benderfynu ar y risgiau posibl i'r sefydliad, yr ymchwil, diogelwch a llesiant y rhai sy'n cymryd rhan a'r Ymchwilydd, yr amgylchedd, a nodi'r gofynion cyfreithiol a moesegol sy'n llywodraethu'r ymchwil (trowch at [Atodiad 1](#) i weld y rhestr wirio a argymhellir ar gyfer Ymchwilydd);
- iv. bod y prosiect yn cydymffurfio â'r holl ofynion cyfreithiol a moesegol perthnasol;
- v. ymwybyddiaeth drylwyr o ofynion Cydraddoldeb ac Amrywiaeth a rhannu'r wybodaeth honno â'r rhai dan eu harweinyddiaeth;
- vi. bod pob aelod o'r tîm ymchwil yn gymwys ac yn brofiadol i gyflawni eu swyddogaeth, gan gynnwys sicrhau goruchwyliaeth, cefnogaeth a hyfforddiant digonol i fyfyrwyr ac Ymchwilydd a'u bod wedi cynnal gwiriadau priodol, e.e. gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd a/neu wiriadau Safonol Diogelwch Personél Sylfaenol;
- vii. bod gweithdrefnau yn eu lle i gasglu, storio, rheoli a chadw data o ansawdd uchel yn ddiogel ac, yn amodol ar gyfyngiadau cyfreithiol, moesegol a masnachol, gwneud yn siŵr bod data o'r fath ar gael ar ôl cwblhau'r prosiect ymchwil. Bod y gweithdrefnau hyn yn cael eu cofnodi mewn cynllun rheoli data lle bo angen;
- viii. bod yr adroddiadau hyn ar gynnydd ymchwil a chanlyniadau yn cael eu paratoi'n brydlon ac i safon dderbyniol;
- ix. bod canlyniadau ymchwil yn cael eu dosbarthu'n brydlon ac yn cael eu bwydo'n ôl i'r rhai sy'n cymryd rhan fel bo'n briodol;
- x. bod canfyddiadau yn agored i adolygiad drwy sianeli gwyddonol a phroffesiynol a dderbynnir a bod data ymchwil yn cael ei gofrestru'n briodol i hwyluso mynediad;
- xi. bod trefniadau ar waith i reoli adnoddau ariannol ac adnoddau eraill a ddarperir ar gyfer y prosiect, ac unrhyw eiddo deallusol sy'n codi;
- xii. bod ef/hi yn derbyn y rôl allweddol o ganfod ac atal camymddwyn drwy gymryd cyfrifoldeb am bob agwedd ar onestrwydd ymchwil sy'n ymwneud â chyhoeddiad penodol;
- xiii. y gwneir darpariaeth ar gyfer parhau i reoli data ymchwil, cofnodion a samplau os bydd Ymchwilydd yn gadael y Brifysgol;
- xiv. lle bo cydweithredu â sefydliadau allanol, bod cytundeb ffurfiol ynglŷn â pherchnogaeth data cyn dechrau'r prosiect.

Disgwylir i Arweinwyr Grŵp/Ymchwilydd Arweiniol/Goruchwylwr i sefydlu awyrgylch o drefn a chydweithredu yn eu tîm, gan feithrin cyfnewid syniadau mewn ffordd agored a gwneud yn siŵr bod arferion rheoli cadarn yn bodoli i ddiogelu gonestrwydd yr ymchwil a gaiff ei gynnal. Rhaid i Ymchwilydd newydd (gan gynnwys myfyrwyr ymchwil) gael mynediad at y Côt Ymarfer hwn, ac at unrhyw ganllaw priodol arall ar arferion gorau.

Mae'n rhaid i Arweinwyr Grŵp/Ymchwilydd Arweiniol/Goruchwylwr wneud yn siŵr nad yw Ymchwilydd yn cael eu rhoi dan bwysau masnachol neu bwysau o fath arall sy'n atal mynd ar drywydd arferol ymchwiliad trylwyr a gonest.

Cyfeiriwch at [Adran 3.6.2](#) am wybodaeth bellach am y disgwyliadau o ran Goruchwylwr ymchwil.

3.2 Data a Chofnodion Ymchwil

3.2.1 Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil

Un o egwyddorion sylfaenol arfer da mewn ymchwil yw rheoli data a chofnodion ymchwil yn effeithiol. Mae'r Brifysgol yn darparu arweiniad, hyfforddiant, cymorth technegol a seilwaith i gynorthwyo Ymchwilwyr i reoli eu data a'u cofnodion ymchwil yn effeithiol. Rhaid i Ymchwilwyr wneud yn siŵr eu bod yn gwbl ymwybodol o unrhyw bolisi gan gyllidwr, deddfwriaeth berthnasol, polisiau a chanllawiau'r Brifysgol ac arfer gorau penodol i ddisgyblaeth yn ymwneud â rheoli data a chofnodion ymchwil, a chydymffurfio â nhw.

Mae Ymchwilwyr yn gyfrifol am gofnodi'n fanwl, sicrhau ansawdd a rheoli eu data ymchwil. Wrth lunio cynnig, rhaid i Ymchwilwyr ystyried sut byddant yn mynd ati i reoli eu data a chofnodion ymchwil ym mha bynnag fformat drwy gydol oes y prosiect, er mwyn gwneud yn siŵr eu bod yn parhau'n ddiogel, yn cynnal eu gonestrwydd a'u dilysrwydd ac yn parhau i fod ar gael drwy gydol y cyfnod cadw penodedig. Rhaid rhoi sylw dyledus hefyd i ddarparu mynediad at y data ymchwil. Fel arfer da (ac fel sy'n ofynnol gan lawer o gyllidwyr ymchwil), dylai'r holl brosiectau ymchwil sy'n creu neu'n casglu data gynnwys yr ystyriaethau hyn mewn cynllun rheoli data wedi ei ddogfennu'n ffurfiol. Dylid gweithredu'r Cynllun hwn, a'i ddiweddarau pan fo angen drwy gydol oes y prosiect. Fel rhan o'u Cynllun, dylai Ymchwilwyr wneud yn siŵr eu bod wedi asesu'r risgiau sy'n ymwneud â chyfrinachedd, gonestrwydd, argaeledd a chydymffurfio o ran eu data ac wedi defnyddio'r rheolaethau diogelwch priodol. Mae adnoddau perthnasol ar gael drwy wefan rhaglen y Fframwaith Diogelwch Gwybodaeth (trowch at [Atodiad 1](#)).

Yn unol â'r Fframwaith Diogelwch Gwybodaeth, Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi (RIS) yw'r Arweinydd Data o ran Gwybodaeth Ymchwil, gan gynnwys data ymchwil.

Bydd y Brifysgol yn darparu swm sylweddol o le storio electronig diogel i gefnogi Ymchwilwyr. Mae pob Ysgol/Sefydliad Ymchwil yn gyfrifol am nodi lle bydd angen storio y tu hwnt i'r swm hwn ac ar gyfer gwneud darpariaeth briodol i ddarparu ar gyfer lle storio diogel ar bapur ac yn electronig.

3.2.2 Metadata a Dogfennaeth

Rhaid i Ymchwilwyr wneud yn siŵr bod data ymchwil a chofnodion yn cael eu creu gyda digon o fetadata a dogfennaeth o ansawdd uchel i esbonio eu tarddiad, eu cynnwys a'u cyd-destun, a phan fydd modd mynd atynt yn allanol, rhaid iddynt fod o fewn cyrraedd hawdd i eraill eu haildefnyddio yn y dyfodol.

Bydd disgwyl i Ymchwilwyr gofrestru manylion eu data ymchwil, a'r darpariaethau ar gyfer cael mynediad ato yn unol â gofynion cyllidwyr ac yn unol ag unrhyw ddull dynodedig gan y Brifysgol. Pan na fydd gan gyllidwyr ofynion yn ymwneud â chofrestru data, anogir Ymchwilwyr o hyd i gofnodi manylion gyda'r Brifysgol.

3.2.3 Cadw

Pan gaiff ymchwil ei hariannu, rhaid cadw'r data ymchwil a chofnodion yn unol â'r cyfnod cadw a bennir gan yr ariannwr. Yn absenoldeb gofynion yr ariannwr, rhaid cadw data ymchwil a chofnodion yn unol â gofynion cadw'r Brifysgol (fel y nodir yn rhestr cadw cofnodion y Brifysgol (trowch at [Atodiad 1](#))).

Mae'n rhaid i ddata ymchwil a chofnodion a gafwyd o Dreialon Clinigol Cynhyrchion Meddyginiaethol Ymchwiliol gael eu rheoli a'u cadw yn unol â Gweithdrefnau Gweithredu Safonau perthnasol.

3.2.4 Mynediad at Ddata a Chadw Data

Mae'r Brifysgol yn cefnogi safbwynt Cynghorau Ymchwil y DU ar ymchwil agored, gan gynnwys y Concordat ar Ddata Ymchwil Agored 2016 (gweler Atodiad 1).

Ar ddiwedd y prosiect sydd wedi cael arian cyhoeddus, yn amodol ar unrhyw ystyriaeth gyfreithiol, gytundebol a moesegol, rhaid i ddata fod ar gael yn agored mewn modd amserol a chyfrifol. Mae gan Ymchwilwyr hawl i gyfnod cyfyngedig o fynediad breintiedig i weithio ar eu data, i baratoi cyhoeddiadau ac i gynnal archwiliadau masnachol, ond disgwylir y bydd data ar gael ddim hwyrach na chyhoeddi cynnyrch yr ymchwil. Hyd yn oed os nad oes gofynion gan yr ariannwr, ac fel mater o arfer gorau, dylai Ymchwilwyr geisio sicrhau bod data ar gael ac yn agored lle bynnag y bo'n bosibl.

Bydd data ymchwil sy'n profi canfyddiadau ymchwil neu sy'n debygol o fod o ddiddordeb ar gyfer ymchwil yn y dyfodol yn cael ei adneuo i'w gadw mewn gwasanaeth neu gadwrfa data Prifysgol, cenedlaethol neu ryngwladol, lle mae ystyriaethau cyfreithiol, cytundebol a moesegol yn caniatáu hynny. Bydd data ymchwil yn cael ei gadw gyda'r metadata a'r dogfennau priodol.

Lle mae data'n cael ei adneuo'n allanol, rhaid bod yn ofalus wrth wneud yn siŵr nad yw hawliau'n cael eu neilltuo heb gadw'r hawl i wneud y data sydd ar gael yn agored i'w aildefnyddio, oni bai bod hwn yn amod gwreiddiol yn nyfarniad cyllidol y prosiect ymchwil. Lle nad oes modd i ddata fod ar gael yn eang, dylai Ymchwilwyr roi mynediad i drydydd parti dan gytundebau cyfrinachedd priodol y gellir eu gorfodi'n gyfreithiol i'w galluogi i wirio canlyniadau.

3.3 Ddeddfwriaeth Diogelu Data¹

Rhaid i Ymchwilwyr gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth Diogelu Data pryd bynnag y byddant yn meddu ar wybodaeth a fyddai'n fodd o adnabod unigolyn byw. Gelwir hyn yn 'ddata personol'. Mae deddfwriaeth Diogelu Data yn ei gwneud yn ofynnol i Ymchwilwyr feddu ar sail briodol i'w galluogi i ddefnyddio data personol at ddibenion ymchwil, ac mae'n nodi egwyddorion y mae'n rhaid eu cymhwysu i ddefnyddio, storio a datgelu'r data personol (caiff storio data ymchwil sylw yn [Adran 3.2](#)). Mae defnydd cyfreithlon o ddata personol sensitif (a elwir hefyd yn 'Categori Arbennig' o ddata) yn cael ei gyfyngu ymhellach dan y ddeddfwriaeth. Mae data personol sensitif yn cynnwys cyflwr iechyd meddwl neu gorfforol unigolion; eu credoau crefyddol, athronyddol neu wleidyddol; aelodaeth o undeb llafur; eu cofnod troseddol; eu tarddiad hiliol neu ethnig a manylion am eu bywyd rhywiol.

Mae cyfres o nodiadau arweiniol ar gyfer Ymchwilwyr ar gael, sy'n esbonio Diogelu Data mewn ymchwil (trowch at [Atodiad 1](#)).

3.4 Gadael y Brifysgol

3.4.1 Staff ymchwil

Rhaid i staff ymchwil sy'n gadael y Brifysgol wneud yn siŵr bod darpariaethau priodol yn cael eu gwneud o fewn eu Hysgol, eu Sefydliad neu eu Hadran i gadw eu data a'u cofnodion ymchwil yn barhaus, eu storio a darparu mynediad at ddata, cofnodion neu samplau eu ymchwil (boed yn rhai

¹ Mae deddfwriaeth diogelu data yn cynnwys y Rheoliad Cyffredinol Diogelu Data (GDPR) a bydd yn cynnwys unrhyw ddeddfwriaeth Diogelu Data cysylltiedig sy'n cael ei basio gan Senedd y DU

dynol ai peidio). Bydd aelod o staff yr Ysgol/Sefydliad/Adran yn cael ei nodi i ysgwyddo'r cyfrifoldeb am ddata, cofnodion neu samplau'r ymchwil. Yn ddiodyn, bydd y cyfrifoldeb hwn yn dychwelyd i Bennaeth yr Ysgol, yr Adran neu'r Sefydliad Ymchwil os na nodir enw unrhyw aelod arall o staff.

Rhaid i staff sy'n dymuno cadw data ymchwil, cofnodion neu samplau ymchwil ar ôl iddynt adael y Brifysgol, wneud yn siŵr bod yr holl weithdrefnau a gofynion priodol yn cael eu dilyn. Yn benodol, rhaid i staff ymchwil hysbysu ac ymgynghori â'u Hysgol/Sefydliad/Adran cyn cymryd data ymchwil, cofnodion neu samplau. Rhaid iddynt hefyd gydymffurfio â thelerau unrhyw gytundeb ariannu (neu gytundeb arall) sy'n ymwneud ag eiddo deallusol a/neu drosglwyddo deunydd o'r fath. Ceir cyngor pellach yn y maes hwn gan Wasanaethau Ymchwil ac Arloesedd.

Pan fo data personol yn cael ei gynnwys yn y data ymchwil neu gofnodion, rhaid i Ymchwilyr ymgynghori gyda Swyddog Diogelu Data'r Brifysgol (yn Adran Cynllunio Strategol a Llywodraethu'r Brifysgol) cyn symud y copiâu gwreiddiol. Yn yr un modd, rhaid i unrhyw Ymchwilydd sy'n dymuno cadw samplau meinweoedd dynol, ymgynghori a Thîm Cydymffurfio â'r Ddeddf Meinweoedd Dynol.

3.4.2 Myfyrwyr ymchwil

Rhaid i fyfyrwyr ymchwil sy'n gadael y Brifysgol ymgynghori â'u Goruchwyliwr i wneud yn siŵr bod darpariaethau priodol yn eu lle o fewn eu Hysgol, eu Sefydliad neu eu Hadran i gadw eu data a'u cofnodion ymchwil yn barhaus, eu storio a darparu mynediad at ddata, cofnodion neu samplau eu ymchwil. Bydd aelod o staff yr Ysgol/Sefydliad Ymchwil/Adran yn cael ei nodi i ysgwyddo'r cyfrifoldeb am unrhyw ddata, cofnodion neu samplau ymchwil sydd ar ôl yn y Brifysgol. Yn ddiodyn, bydd y cyfrifoldeb hwn yn dychwelyd i Oruchwyliwr y myfyriwr os na nodir enw aelod arall o staff.

Fel mater o arfer gorau, mae'n rhaid i ymchwilyr sy'n fyfyrwyr geisio hwyluso mynediad agored at eu data ymchwil lle bo hynny'n bosibl, a chydymffurfio ag unrhyw ofynion ariannwr sy'n ymwneud â data agored. Cyfeiriwch at [Adrannau 2.3](#) a [3.2.4](#) am fwy o wybodaeth neu cysylltwch â opendata@caerdydd.ac.uk.

Rhaid i fyfyrwyr sydd am gadw eu data ymchwil, cofnodion neu samplau ymchwil ar ôl iddynt adael y Brifysgol wneud yn siŵr nad oes unrhyw gyfyngiad yn eu cytundeb cyllido neu gytundebau eraill (e.e. gyda'r Brifysgol), a fyddai'n eu hatal rhag gwneud hynny. Rhaid i fyfyrwyr hefyd hysbysu ac ymgynghori eu Goruchwyliwr cyn cymryd data ymchwil, cofnodion neu samplau, gan fod perchnogaeth (a mewnbwn deallusol i greu) data, cofnodion a samplau o'r fath yn aml yn gymhleth. Ceir cyngor pellach yn y maes hwn gan Wasanaethau Ymchwil ac Arloesedd.

Pan fo data personol yn cael ei gynnwys yn y data ymchwil neu gofnodion, rhaid i Ymchwilyr ymgynghori gyda Swyddog Diogelu Data'r Brifysgol (yn Adran Cynllunio Strategol a Llywodraethu'r Brifysgol) cyn symud y copiâu gwreiddiol. Yn yr un modd, rhaid i unrhyw Ymchwilydd sy'n dymuno cadw samplau meinweoedd dynol, ymgynghori a Thîm Cydymffurfio â'r Ddeddf Meinweoedd Dynol.

3.5 Cyhoeddiadau ac Awduriaeth

3.5.1 Egwyddorion Cyhoeddi

Mae gan Ymchwilyr gyfrifoldeb i gyhoeddi a rhannu ymchwil mewn modd sy'n adrodd yr ymchwil yn gywir, a heb ddewis a dethol mewn ffordd a allai fod yn gamarweiniol. Mae hyn yn ymestyn i adrodd canfyddiadau/canlyniadau negyddol.

Dylid cyhoeddi ymchwil lle bo hynny'n bosibl², gan ystyried unrhyw amodau a bennir gan yr ariannwr ymchwil (lle bo'n berthnasol) a/neu ddiogelu unrhyw eiddo deallusol neu wybodaeth gyfrinachol (cyfeiriwch at [Adran 3.12](#)). Un eithriad i'r rheol safonol o gyhoeddi'n gyntaf drwy sianel gydnabyddedig fyddai pan fyddai materion iechyd y cyhoedd neu ddiogelwch difrifol dan sylw. Byddai diogelwch y cyhoedd yn cael blaenoriaeth yn yr achosion hyn. Yn sgil hynny, rhaid i ganfyddiadau ymchwil gofal iechyd yn enwedig gael eu cyhoeddi cyn gynted â phosibl.

Dylai'r holl ymchwil a gyhoeddir gan Ymchwilwyr ym Mhrifysgol Caerdydd, gynnwys 'Prifysgol Caerdydd' ym maes cyfeiriad yr awdur bob amser (i ddynodi cysylltiad). Yn y mwyafrif o achosion, ac yn unol â disgwyliadau 'Data Agored', dylid darparu data ategol a dylai ymchwil a gyhoeddwyd gynnwys datganiad byr yn amlinellu sut, ac ar ba delerau, y gellid cael gafael ar y data.

Ni ddylai awduron gyhoeddi mwy nag un papur wedi ei seilio ar yr un set o ddata, ac eithrio lle ceir cyfeiriadau a chydnabyddiaethau llawn a thrylwyr at y papur(au) blaenorol. Rhaid i gyhoeddiad gynnwys cyfeiriadau priodol os yw'n sylweddol debyg i erthygl(au) eraill ar yr un ymchwil. Mae'n rhaid i unrhyw awdur sy'n cyflwyno gwaith tebyg i fwy nag un cyhoeddwr wneud yn siŵr bod pob cyhoeddwr yn ymwybodol o hyn pan gyflwynir y gwaith.

Dylid lledaenu canlyniadau'r ymchwil yn eang ac ar ffurf briodol, a thrwy hynny ganiatáu i'r gymuned yn gyffredinol weld, herio a datblygu canlyniadau ymchwil. Dylai'r holl gyhoeddiadau gynnwys digon o wybodaeth i alluogi Ymchwilwyr eraill i ailadrodd y gweithdrefnau a ddefnyddiwyd yn wreiddiol yn gywir. Mae'n bwysig bod y cynnyrch ymchwil yn cael ei adolygu gan gymheiriaid drwy sianeli gwyddonol a phroffesiynol derbyniol, lle bynnag y bo'n bosibl.

Er mwyn cydymffurfio â'r gofynion ar gyfer y Fframwaith Rhagoriaeth Ymchwil, rhaid i awduron gyflwyno testun llawn o'r llawysgrif dderbyniedig derfynol (ôl-argraffu) o'u herthyglau mewn cyfnodolion a'u trafodion cynadleddau a gyhoeddwyd, ynghyd â metadata, mewn ystorfa sefydliadol briodol o fewn 3 mis o ddyddiad derbyn. Lle mae caniatâd hawlfraint cyhoeddwr yn caniatáu ac nad oes unrhyw gyfyngiad o ran cyfrinachedd neu fasnach, bydd y fersiynau hyn yn rhai Mynediad Agored. Ni fydd allbynnau sy'n destun embargo yn cael eu rhyddhau i'r cyhoedd nes bod y cyfnod embargo wedi dod i ben.

P'un a yw'r Fframwaith Rhagoriaeth Ymchwil yn berthnasol neu beidio, disgwylir i Ymchwilwyr gydymffurfio â Pholisi Cyhoeddiadau Mynediad Agored y Brifysgol (trowch at [Atodiad 1](#)) sy'n cynnwys disgwyliadau penodol ynghylch cofrestru a chyhoeddi allbwn ymchwil i ystorfa sefydliadol Prifysgol Caerdydd (ORCA). Wrth gyhoeddi allbynnau ymchwil, a lle bo'n berthnasol, dylid dyfynnu DOIs i gynyddu effaith a gweledd. Anogir yn fawr i ddefnyddio dynodydd safonol ar gyfer awduron fel ORCID er mwyn gwneud yn siŵr bod allbynnau'n cael eu priodoli'n gywir.

3.5.2 Penderfynu ar Awduraeth

Awduraeth yw'r dull mwyaf blaenllaw o ddyrannu credyd a chyfrifoldeb am waith deallusol neu greadigol. Nid oes unrhyw safonau cydnabyddedig ar gyfer penderfynu ar awduraeth, ac mae'r rheolau a chonfensiynau yn amrywio ar draws y disgyblaethau ymchwil. Mae'r cyfrifoldeb dros benderfynu ar awduraeth gyda'r rheini sy'n gysylltiedig â chreu cyhoeddiadau. Felly, mae'n bwysig

² Yng nghyd-destun prosiectau ymchwil myfyrwyr, rhaid i bob myfyriwr ymchwil wneud yn siŵr eu bod yn gyfarwydd â disgwyliadau ymchwil eu Grŵp/Ysgol/Sefydliad Ymchwil mewn perthynas â storio a lledaenu allbwn eu ymchwil. Rhaid i fyfyrwyr ymchwil ymgysylltu â'u Goruchwyliwr a'u Grŵp Ymchwil/Ysgol Ymchwil/Sefydliad Ymchwil i hwyluso lledaenu allbwn eu ymchwil lle bo'n briodol. Am gyngor pellach, cysylltwch â Gwasanaethau Llyfrgell y Brifysgol neu Dîm Llywodraethu Gwaith Ymchwil.

gwneud yn siŵr bod pawb sy'n gysylltiedig â chreu cyhoeddiad yn ymwybodol o, ac yn cydymffurfio gyda, unrhyw ofynion a bennir gan yr arianwyr, cyfnodolion neu gyrff proffesiynol.

Er mwyn helpu i atal arfer awduraeth anfoesegol ac osgoi anghydfodau, dylid trafod meini prawf awduraeth a chytuno arno â phawb sy'n ymwneud a phrosiect ymchwil yn y cyfnod cynnar, a'i adolygu'n rheolaidd. Dylid cofnodi'r trafodaethau hyn, ac unrhyw benderfyniadau a wneir ynghylch awduraeth.

Lle nad oes unrhyw ofynion disgyblaeth benodol, ariannwr neu ofynion cyfnodolyn, y rheol gyffredinol yw y dylid ond rhestru unigolyn fel awdur os yw ef/hi wedi gwneud cyfraniad deallusol sylweddol at greu'r cyhoeddiad **ac** yn cytuno i fod yn atebol amdano. Fel mater o arfer gorau, mae Prifysgol Caerdydd yn disgwyl i unrhyw un sy'n bodloni'r meini prawf isod gael eu rhestru fel awdur:

- i. Rhywun sydd wedi gwneud cyfraniad sylweddol i **naill ai** r cysyniad o ddyluniad y prosiect ymchwil **neu** ddadansoddi/dehongli data ymchwil; **AC**
- ii. Drafftio'r cyhoeddiad a/neu ddiwygio'r cyhoeddiad ar gyfer cynnwys deallusol pwysig; **A**
- iii. Cymeradwyo'r fersiwn terfynol o'r cyhoeddiad.

Ni fwriedir i'r meini prawf uchod gael ei ddefnyddio i wrthod awduraeth y rhai sy'n haeddu clod, a dylid rhoi'r cyfle i'r holl unigolion sy'n bodloni'r maen prawf cyntaf i gymryd rhan yn y gwaith o ddrafftio/diwygio'r cyhoeddiad, ac i gymeradwyo'r fersiwn terfynol.

Nid yw helpu i gaffael arian neu ddata yn ddigonol i ennill teitl awdur; nac ychwaith goruchwyliaeth gyffredinol o dîm ymchwil. Dylid cydnabod cyfraniadau o'r math hwn yn y testun, ond nid fel awduron. Nid yw'r arfer o 'awduraeth er anrhydedd (neu rodd)' yn dderbyniol; ac nid yw methu â rhestru rhywun fel awdur sy'n bodloni'r meini prawf perthnasol ychwaith yn dderbyniol.

Rhaid i awdur allu adnabod ei gyfraniad penodol i'r ymchwil cyhoeddedig. Ef/hi sy'n gyfrifol am adolygu a chymryd cyfrifoldeb dros ei gyfraniad cyn cyhoeddi. Ar ôl cyhoeddi, tybir bod yr awduron yn cymeradwyo'r cyhoeddiad ac yn cefnogi canfyddiadau'r ymchwil ar y cyd.

3.5.3 Cydnabod y Cyfranwyr

Rhaid i Ymchwilwyr gydnabod gwaith yr holl gyfranogwyr (gan gynnwys cydweithwyr ac eraill sydd wedi cefnogi'r ymchwil) sydd heb fodloni'r meini prawf ar gyfer awduraeth. Rhaid i Ymchwilwyr gydnabod ffynhonnell y cyllid sy'n gysylltiedig â'r ymchwil. Mae hyn yn berthnasol wrth gyhoeddi canfyddiadau ymchwil, a phryd bynnag caiff datganiadau eu gwneud ynglŷn â'r ymchwil. Rhaid cydnabod ffynhonnell y data neu samplau pan ddefnyddir data neu samplau gan drydydd parti.

3.6 Hyfforddiant

3.6.1 Trosolwg

Cyfrifoldeb yr Ymchwilwyr eu hunain yw ymgymryd â hyfforddiant yn yr arferion da cyfredol a'r gofynion statudol sy'n berthnasol i'w maes ymchwil. Cyfrifoldeb y Brifysgol yw gwneud yn siŵr bod darpariaethau digonol ar gyfer hyfforddi a datblygu er mwyn galluogi staff ymchwil a myfyrwyr ymchwil i ennill sgiliau sy'n angenrheidiol ar gyfer eu rôl bresennol, ac i gefnogi datblygiad eu gyrfa yn y dyfodol. Mae'r Brifysgol wedi ymrwymo'n llawn i egwyddorion Concordat 2008 i gefnogi datblygiad gyrfa Ymchwilwyr (trowch at [Atodiad 1](#)) sy'n darparu 'un datganiad diamwys am ddisgwyliadau a chyfrifoldebau Ymchwilwyr, eu rheolwyr, cyflogwyr ac

arianwyr o ran sut y dylai gyrfaoedd ymchwil gael eu rheoli a'u cefnogi mewn sefydliadau addysg uwch (t2).'

Bydd hyfforddiant yn y sgiliau sy'n gysylltiedig â gwaith ymchwil yn cael eu darparu ar lefel Ysgol, Sefydliad Ymchwil neu grŵp ymchwil yn gyffredinol, fel bo'n briodol. Dylid rhoi sylw arbennig i ddarparu hyfforddiant yn yr holl sgiliau sydd eu hangen ar Ymchwilwyr dibrofiad i wneud eu gwaith ymchwil.

Mae'r Tîm Datblygu Staff yn gyfrifol am gefnogi hyfforddiant staff ar draws y Brifysgol, ac mae aelod dynodedig o staff yn gyfrifol am staff ymchwil. Mae Rhaglen 'Ymchwilydd Caerdydd' yn cynnwys pob gweithdy sgiliau trosglwyddadwy traws-ddisgyblaeth a ddarperir ar gyfer staff ar lwybr gyrfa Ymchwil gan isadran datblygu staff canolog y Brifysgol. Caiff yr hyfforddiant hwn ei drefnu o gwmpas y pedwar parth a nodir yn y Fframwaith Datblygu Ymchwilwyr (a ddatblygwyd gan Vitae): gwybodaeth a galluoedd deallusol; effeithiolrwydd personol; llywodraethu a threfnu ymchwil; ac ymgysylltu, dylanwad ac effaith. Mae gan staff sy'n cymryd rhan mewn ymchwil hefyd fynediad at y Rhaglen Datblygu Staff cyffredinol, sy'n cael ei chyhoeddi'n flynyddol i bob aelod o staff, ac sy'n cynnwys llawer o gyrsiau yn y maes ymchwil. Am ragor o wybodaeth am hyfforddiant a datblygu gyrfa i staff ymchwil, trowch at [Atodiad 1](#).

Fel yr amlinellir yn y Côd Ymarfer ar gyfer Graddau Ymchwil, Ysgolion Academiaidd sy'n gyfrifol am wneud yn siŵr bod eu myfyrwyr ymchwil yn cael mynediad at hyfforddiant priodol. I'r perwyl hwn, mae ysgolion yn gyfrifol am ddarparu neu gaffael y sgiliau, dulliau a thechnegau ymchwil sy'n benodol i'w disgyblaeth a'u cyd-destun ymchwil lleol.

I ategu datblygiad sgiliau trosglwyddadwy a roddir gan Ysgolion, mae Academi Doethuriaeth y Brifysgol yn darparu rhaglen o sgiliau ymchwil cyffredinol, sgiliau proffesiynol a sgiliau datblygiad gyrfa, sydd wedi'u trefnu o amgylch y pedwar maes a nodir yn y Fframwaith Datblygu Ymchwilwyr (a ddatblygwyd gan Vitae). Am ragor o fanylion, trowch at [Atodiad 1](#).

3.6.2. Cyfrifoldeb Ymchwilwyr Arweiniol / Goruchwylwyr

Mae'n bolisi gan y Brifysgol fod Ymchwilwyr yn cael goruchwyliaeth ddigonol gan eu Ymchwilwyr Arweiniol/Goruchwylwyr, ynghyd ag adolygiadau rheolaidd o'u cynnydd. Mae adnabod anghenion hyfforddi a datblygu a darparu cyngor ar yrfa yn elfennau allweddol o broses Adolygiad Datblygiad Perfformiad (ar gyfer staff) ac adolygu cynnydd (ar gyfer myfyrwyr). Cyfrifoldeb yr Ymchwilydd Arweiniol/Goruchwylwr yw gweithio gyda staff/myfyrwyr ymchwil i nodi a dogfennu eu hanghenion hyfforddi a sut caiff hyn eu diwallu. Mewn achos o fyfyrwyr Ôl-raddedig Ymchwil (PGR), gellir perfformio hyn yn unol â Gweithdrefn Monitro Cynnydd Myfyrwyr Ymchwil.

Mae'n bwysig bod Ymchwilwyr Arweiniol/Goruchwylwyr yn datblygu'r sgiliau priodol mewn perthynas â datblygu eu staff a'u cyfrifoldebau rheoli. Disgwylir i unigolion gyda chyfrifoldebau goruchwyllo, gydymffurfio â'r egwyddorion a'r disgwyliadau a gynhwysir yn 'Academydd Caerdydd' a 'Disgwyliadau Perfformiad y Coleg'. Am ragor o wybodaeth ac adnoddau am Fframwaith Arwain a Rheoli Prifysgol Caerdydd, trowch at [Atodiad 1](#).

3.6.3 Rhaglen Hyfforddiant Ar-lein Gonestrwydd Ymchwil

Datblygwyd rhaglen hyfforddiant ar-lein i gynorthwyo Ymchwilwyr i ddeall eu cyfrifoldebau a gwneud yn siŵr bod ymchwil yn cael ei chynnal hyd at y safonau proffesiynol uchaf. Nid oes bwriad i'r hyfforddiant gwmpasu pob agwedd ar Onestrwydd Ymchwil; mae'n darparu trosolwg o'r ymddygiadau a'r egwyddorion allweddol ar draws pob disgyblaeth ymchwil. Rhaid i staff ymchwil newydd ac Ymchwilwyr Ôl-raddedig sy'n ymuno â'r Brifysgol gwblhau'r hyfforddiant, ac fe'i

argymhellir yn gryf i unrhyw un sy'n ymwneud ag ymchwil ym Mhrifysgol Caerdydd³. Fodd bynnag, fel y nodwyd uchod, mae Ymchwilwyr yn bennaf gyfrifol am wneud yn siŵr bod ganddynt y sgiliau a'r wybodaeth angenrheidiol i gynnal gwaith ymchwil yn eu disgyblaeth: ni ddylai cwblhau'r rhaglen hyfforddi ar-lein ddisodli hyfforddiant sy'n benodol i ddisgyblaeth a datblygu.

Mae'r rhaglen hyfforddi ar-lein wedi'i gymeradwyo gan Bwyllgor Gonestrwydd a Moeseg Ymchwil y Brifysgol, sydd ar gael yn [Atodiad 1](#).

3.7 Cydraddoldeb ac Amrywiaeth

Mae dyletswydd sector cyhoeddus ar Brifysgol Caerdydd o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 i ddileu gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth anghyfreithlon, hyrwyddo cyfle cyfartal a meithrin cysylltiadau da ym mhopeth y mae'n ei wneud, gan gynnwys ymchwil. Mae'r Ddeddf Cydraddoldeb hefyd yn darparu hawliau i unigolion mewn perthynas â gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth ar sail y 'nodweddion gwarchoddedig' dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010⁴. Mae'n rhaid i Ymchwilwyr gydnabod dyletswyddau penodol Ddeddf Cydraddoldeb 2010 sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Brifysgol fel corff cyhoeddus hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth, dileu gwahaniaethu anghyfreithlon ac ymdrechu i wneud yn siŵr nad oes neb dan anfantais anghyfreithlon yn sgil y ffordd rydym yn cyflawni ein swyddogaethau. Rhaid i Ymchwilwyr gadw at y Ddeddf Cydraddoldeb a pholisïau a chanllawiau'r Brifysgol ar gydraddoldeb ac amrywiaeth ym mhob agwedd ar eu gwaith.

Canllawiau penodol ar ystyried materion cydraddoldeb ac amrywiaeth mewn gwaith ymchwil ar gael drwy adran llywodraethu a chynllunio strategol y brifysgol ac ar gael ar wefan y Brifysgol (gweler [Atodiad 1](#))

Yn ogystal â'r uchod, mae RCUK/UKRI yn disgwyl i'r rhai sy'n cael cyllid gan y Cyngor Ymchwil i:

- i. hyrwyddo ac arwain newid diwylliannol o ran cydraddoldeb ac amrywiaeth;
- ii. ymgysylltu â staff ar bob lefel i wella hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth;
- iii. wneud yn siŵr bod pob aelod o'r gweithlu ymchwil yn cael eu hyfforddi a'u cefnogi i roi sylw i anghymhellion a rhwystrau anuniongyrchol recriwtio, cadw a chynnydd mewn gyrfaedd ymchwil;
- iv. darparu tystiolaeth o ffyrdd y mae materion cydraddoldeb ac amrywiaeth yn cael eu rheoli ar lefel sefydliadol ac adrannol.

Ar ben hynny, mae'r Brifysgol yn mynnu bod y rhai mewn swyddi arweinyddol yn cynnal ymwybyddiaeth drylwyr o ofynion Cydraddoldeb ac Amrywiaeth a rhannu'r wybodaeth honno gyda'r rhai dan eu harweinyddiaeth.

3.8 Gofynion Moesegol

3.8.1 Trosolwg

³ Noder y gall y grwpiau staff a myfyrwyr sy'n gorfod cyflawni'r rhaglen hyfforddiant newid o bryd i'w gilydd. Cyfeiriwch at y tudalennau ar y Fewnrwyd sydd wedi'u cynnwys yn Atodiad 1 am y rhestr ddiweddaraf.

⁴Dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 y nodweddion gwarchoddedig yw'r seiliau lle mae gwahaniaethu yn anghyfreithlon. Y nodweddion a ddiogelir (Adran 4) dan y Ddeddf yw: oedran, anabled, ailbennu rhywedd, priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth, hil, crefydd neu gred (gan gynnwys diffyg cred), rhyw a chyfeiriadedd rhywiol.

Cyfrifoldeb yr Ymchwilydd yw gwneud yn siŵr y cynhelir ymchwil un unol â'r safonau moesegol uchaf. Rhaid i ymchwilydd wneud yn siŵr eu bod yn gwbl ymwybodol o ddisgwyliadau'r Brifysgol ar gyfer ymddygiad moesegol ymchwil ac yn cydymffurfio â nhw, yn ogystal â gofynion moesegol arianwyr ymchwil, cyrff proffesiynol a/neu ddisgwyliadau o ran disgyblaeth eu hymchwilydd.

Mae'r Brifysgol yn disgwyl i Ymchwilydd ystyried holl oblygiadau moesegol eu hymchwilydd, gan gynnwys yr effaith ar: yr unigolion sy'n cymryd rhan yr ymchwil neu sydd wedi'u heffeithio ganddo; anifeiliaid; yr amgylchedd; a gwrthrychau diwylliannol. Rhaid i ymchwilydd wneud yn siŵr bod dyluniad eu hymchwilydd yn ystyried pob ffactor moesegol a bod yr ymchwilydd yn ceisio cyflawni'r budd mwyaf posibl ac yn lleihau'r perygl o niwed.

Yn ogystal â gwneud yn siŵr bod y rhai sy'n cymryd rhan yn yr ymchwil a'u pynciau yn ddiogel, rhaid i Ymchwilydd ystyried eu diogelwch a'u lles eu hunain a chydymffurfio â holl bolisiâu a chanllawiau perthnasol y Brifysgol, gan gynnwys y Polisi Gweithio ar Eich Pen Eich Hun (cyfeiriwch at Atodiad 1).

3.8.2 Ymchwil sy'n cynnwys pobl, deunydd dynol neu ddata dynol

Mae'r canllawiau a ganlyn yn nodi'r egwyddorion y mae'n rhaid cadw atynt yn achos yr holl ymchwilydd sy'n cynnwys pobl, deunydd dynol neu ddata dynol.

Mae'n rhaid i ymchwilydd gadw at yr holl ofynion a chanllawiau cyfreithiol a gynhyrchir gan gyrrff priodol, gan gynnwys (ond nid yn gyfyngedig i), y Côt Ymarfer hwn, a'r Côt Ymarfer ar gyfer Ymchwil i Feinweoedd Dynol, deddfwriaeth Diogelu Data, Deddf Meinweoedd Dynol 2004, canllawiau gan gyrrff proffesiynol perthnasol neu bwyllgorau moeseg ymchwil perthnasol. Mae'n hollbwysig o safbwynt cyfreithiol a moesegol bod yr holl wybodaeth a geir o waith ymchwilydd yn glân ag unigolion yn cael ei chadw'n hollol gyfrinachol a'i storio'n ddiogel.

Mae'r Brifysgol yn gofyn bod ymchwilydd sy'n cynnwys pobl, deunyddiau dynol neu ddata dynol yn cael ei adolygu yn unol â'r gweithdrefnau perthnasol Pwyllgor Moeseg Ymchwilydd yr Ysgol oni bai bod y gwaith ymchwilydd:

- i. yn cael ei adolygu gan bwyllgor moeseg allanol gorfodol, e.e. ymchwilydd sy'n cynnwys y GIG, lle mae pwyllgorau moeseg allanol eisoes yn bodoli i ystyried cynigion ymchwilydd, a lle mae eu defnydd ar gyfer ymchwilydd o'r fath yn orfodol. Mewn achosion o'r fath nid oes gan Bwyllgor Moeseg Ymchwilydd yr Ysgol na Phwyllgor Moeseg Ymchwilydd y Brifysgol (UREC) y grym i roi cymeradwyaeth foesegol i'r cynnig ymchwilydd;
- ii. yn defnyddio dim ond gwybodaeth sydd ar gael yn gyhoeddus ac yn gyfreithlon, e.e. data cyfrifiad, ystadegau am y boblogaeth a gyhoeddir gan adrannau'r llywodraeth a llythyrau/dyddiaduron personol mewn llyfrgelloedd cyhoeddus

Mae pob pwyllgor moeseg yn dibynnu ar yr wybodaeth a ddarperir gan yr Ymchwilydd i lywio eu penderfyniadau. Felly, cyfrifoldeb yr Ymchwilydd yw wneud yn siŵr bod yr wybodaeth a ddarperir i'r pwyllgorau hynny'n gyflawn ac yn gywir.

Os yw'r Ymchwilydd yn ansicr a oes angen adolygiad moesegol, dylid cyfeirio pob ymholiad yn y lle cyntaf at Gadeirydd priodol Pwyllgor Moeseg Ymchwilydd yr Ysgol neu Swyddog Moeseg yr Ysgol.

Os bydd ymchwilydd yn cynnwys casglu neu ddefnyddio Meinweoedd Dynol (gan gynnwys poer a hylifau corfforol eraill), rhaid i'r Tîm Cydymffurfio â'r Ddeddf Meinweoedd Dynol eu hadolygu

cyn eu cyflwyno i bwyllgor moeseg. Dyma sydd angen ei wneud hefyd os caiff y deunydd ei wneud yn anghellog ar unwaith.

Mae gofynion yr adolygiad moeseg ym Mhrifysgol Caerdydd wedi eu cynllunio i ddangos bod Ymchwilwyr wedi ystyried materion moesegol yn ymwneud â chynllun ac ymddygiad eu hymchwil. Bydd y system hon, yn galluogi Ymchwilwyr i wneud cais am gyllid gan y cyrff hynny sydd angen adolygiadau a chyhoeddiadau o'r fath mewn cyfnodolion sy'n gofyn am dystiolaeth o adolygiad moesegol. Bydd y Brifysgol yn ymdrechu i gefnogi Ymchwilwyr wrth fyfyrion ar faterion moesegol mewn ymchwil drwy ddarparu cymorth drwy Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Brifysgol, y SRECs, Swyddog Moeseg yr Ysgol a thrwy ddarparu cyfleoedd hyfforddi.

Am ragor o wybodaeth ynghylch gofynion y Brifysgol ar gyfer ymchwil anghlinigol sy'n cynnwys pobl, trowch at [Atodiad 1](#).

3.8.3 Ymchwil sy'n cynnwys Cyfranogwyr Dynol: Egwyddorion Sylfaenol

Mewn unrhyw ymchwil sy'n cynnwys pobl, rhaid rhoi'r ystyriaeth bennaf i ddiogelwch, hawliau ac urddas y rhai sy'n cymryd rhan.

Mae'r Brifysgol yn cydnabod ehangder y methodolegau ymchwil sy'n cael eu defnyddio ar draws y disgyblaethau academaidd, ac y gallai materion ac arferion moesegol amrywio o fewn cyd-destun y methodolegau yn ogystal ag o fewn cyd-destun disgyblaeth. Ym mhob disgyblaeth ymchwil, mae deddfwriaeth Diogelu Data yn mynnu sail gyfreithlon ar gyfer casglu a defnyddio gwybodaeth am bobl sy'n cymryd rhan y gellir eu hadnabod mewn ymchwil (gweler [Adran 3.3](#)). Mae caniatâd dilys a gwybodus yn un o'r rhesymau cyfreithlon hyn, ac fel arfer bydd yn angenrheidiol lle mae data personol sensitif yn cael ei gasglu. Er mwyn i ganiatâd testun yr ymchwil fod yn ddilys, rhaid iddo gael ei hysbysu'n llawn a'i roi o'i wirfodd.

Er bod yr egwyddor o ganiatâd hysbys yn ddull pwysig o helpu i wneud yn siŵr bod ymchwil yn cael ei gynnal yn foesebol mewn nifer o fethodolegau a disgyblaethau, mae'r Brifysgol yn cydnabod nad yw hi bob amser yn angenrheidiol neu'n briodol, er enghraifft, lle nad oes modd adnabod yr unigolion (a lle nad yw gofynion Diogelu Data yn gymwys). Lle mae modd adnabod unigolion ond nad yw caniatâd yn angenrheidiol (gan fod sail gyfreithlon arall fel y nodir yn neddfwriaeth Diogelu Data yn berthnasol) yna mae'n rhaid i'r defnydd o'r data personol hwn fod yn 'deg' o hyd, a bydd ystyriaethau moesegol yn ganolog wrth asesu tegwch. Pryd bynnag y bydd ymchwil ar unigolion y gellir eu hadnabod yn cael ei ystyried heb ganiatâd a/neu heb fod y testun yn gwybod am hynny, rhaid gofyn am gyngor Swyddog Diogelu Data'r Brifysgol yn Adran Cynllunio Strategol a Llywodraethu Prifysgol Caerdydd.

Os cynhelir ymchwil gyda phlant a/neu oedolion sydd mewn perygl (y cyfeirir atynt weithiau fel 'oedolion agored i niwed') rhaid bod yn ofalus a chadw at Bolisi Diogelwch y Brifysgol: Plant ac Oedolion mewn Perygl Mae'r polisi hwn yn cynnwys canllawiau ar faterion pwysig i'w hystyried wrth weithio gyda grwpiau agored i niwed yn rhan o brosiect ymchwil ac mae'n cynnwys rhwymedigaethau penodol ar gyfer Ymchwilwyr, Ymchwilwyr Arweiniol, Penaethiaid Ysgol a phobl eraill. Lle bo'n berthnasol, efallai y bydd angen i Ymchwilwyr gael gwiriad gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd er mwyn eu galluogi gynnal eu hymchwil gyda phlant a/neu oedolion mewn perygl. Mae rhagor o wybodaeth ar gael ym Mholisi Diogelu'r Brifysgol: Plant ac Oedolion mewn Perygl (cyfeiriwch at [Atodiad 1](#)).

Rhaid i Ymchwilwyr gydymffurfio â Deddf Galluedd Meddyliol 2005 ym mhob achos lle na fydd gan y rhai sy'n cymryd rhan yn yr ymchwil y galluedd i roi caniatâd dilys yn ystod y prosiect, neu lle byddant o bosibl wedi colli'r galluedd hwnnw. Mewn achosion o'r fath, dylai'r protocol ymchwil roi manylion am rôl a chyfrifoldebau unigolion y mae'r rhai sy'n cymryd rhan yn yr

ymchwil yn ddibynnol arnynt (e.e. rhieni, gofalwyr, 'ceidwaid porth'), a dylai nodi sut mae cydsyniad yn cael ei geisio gan y sawl sy'n cymryd rhan ('cydsyniad go iawn') neu sut mae darpariaethau Deddf Galluedd Meddyliol 2005 yn cael eu rhoi ar waith.

Os bydd Ymchwilywyr o'r farn bod pobl sy'n cymryd rhan mewn ymchwil yn agored i risg neu niwed afresymol, neu os oes pryderon yn ymwneud â defnyddio neu storio deunydd dynol mewn ffordd amhriodol a/neu heb eu trwyddedu, neu ddefnyddio neu storio data personol yn amhriodol, rhaid iddynt roi gwybod i'w rheolwr neu unigolyn priodol arall yn y Brifysgol am eu pryderon, a rhoi gwybod i'r awdurdod rheoleiddio priodol hefyd lle bo angen.

3.9 Ymchwil Meinweoedd Dynol a Deddf Meinweoedd Dynol 2004

Daeth Deddf Meinweoedd Dynol 2004 i rym ar 1 Medi 2006. Mae'n darparu fframwaith ar gyfer rheoleiddio tynnu (lle bo'n briodol), storio a defnyddio meinweoedd dynol at Ddibenion Rhestredig penodol, gan gynnwys ymchwil. Mae'r Ddeddf Meinweoedd Dynol yn berthnasol i 'Ddeunydd Perthnasol', a ddiffinnir fel deunydd sy'n dod o'r corff dynol ac sy'n cynnwys celloedd dynol a hylifau'r corff (e.e. poer, gwaed ac wrin) a chynhyrchion gwastraff ychwanegol yn ogystal ag adrannau soled o feinwe. Mae'r Ddeddf yn berthnasol i'r holl ddeunydd a gesglir neu a ddefnyddir ar gyfer ymchwil, hyd yn oed os caiff ei ddefnyddio neu ei wneud yn anghellog ar unwaith, neu os caiff ei gasglu gyda sêl bendith Pwyllgor Moeseg Ymchwil y GIG.

Rhaid i'r holl staff a myfyrwyr sy'n casglu, storio, defnyddio neu'n gwaredu meinweoedd dynol a) ddarllen a dilyn Côd Ymarfer Prifysgol Caerdydd ar gyfer Ymchwil Meinweoedd Dynol a Gweithdrefnau Gweithredu Safonol cysylltiedig, b) astudio modiwl hyfforddiant ar-lein Prifysgol Caerdydd am y Ddeddf Meinweoedd Dynol, a c) cofrestru pob prosiect ymchwil neu gasgliadau Meinweoedd Dynol gyda'r Swyddog Meinweoedd Dynol lleol.

Cyfrifoldeb pob aelod unigol o staff/myfyrwyr yw gwneud yn siŵr eu bod wedi darllen a dilyn y ddogfennaeth briodol a bod y prosiect/casgliad wedi'i gofrestru.

Mae gwefan Deddf Meinweoedd Dynol y Brifysgol (trowch at [Atodiad 1](#)) yn darparu gwybodaeth benodol yn ymwneud â'r safonau disgwylidig o ran casglu, defnyddio, storio a gwaredu meinweoedd dynol ac yn rhoi mynediad at Gôd Ymarfer Prifysgol Caerdydd ar gyfer Ymchwil Meinweoedd Dynol a Gweithdrefnau Gweithredu Safonol cysylltiedig. Mae modd cael rhagor o wybodaeth gan y Tîm Cydymffurfio â'r Ddeddf Meinweoedd Dynol (HTA@Caerdydd.ac.uk).

3.10 Ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid

Mae ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid yn parhau i fod yn hanfodol er mwyn deall sut mae systemau yn gweithio o fewn corff byw. Lles yr anifeiliaid sy'n dod gyntaf yn yr holl ymchwil a gynhelir yn y Brifysgol, ac mae gan y Brifysgol nifer o gamau diogelu ar waith. Mae'r Brifysgol yn ymrwmo i'r camau craffu moesegol manylaf, cydymffurfio cyfreithiol a'r safonau lles uchaf posibl. Mae'r ymchwil a gynhelir ym Mhrifysgol Caerdydd yn targedu clefydau niwro-ddirywiol, canser, asthma, diabetes, glawcoma, parasitiaid, strôc, anhwylderau sy'n effeithio ar gwsg a'r cof, brechlynnau a llawer mwy.

Rhaid ceisio dewisiadau eraill yn lle defnyddio anifeiliaid mewn ymchwil lle bynnag y bo modd, a dylai Ymchwilywyr allu dangos bod yr holl ddewisiadau eraill wedi cael eu hystyried. Os nad oes modd osgoi cynnwys anifeiliaid, mae'n rhaid pwysu a mesur pryderon lles anifeiliaid yn erbyn y buddiannau posibl o ran gwybodaeth a dealltwriaeth a ddaw yn sgil yr ymchwil. Yn ogystal, wrth ddylunio'r protocol ymchwil i'w ddilyn, dylid ystyried yn barhaus ffyrdd posibl o gymryd lle, lleihau neu fireinio cyfranogiad anifeiliaid. Mae hyn yn golygu:

- i. defnyddio dulliau nad ydynt yn cynnwys anifeiliaid yn lle defnyddio anifeiliaid lle bynnag y bo modd;
- ii. lleihau'r niferoedd angenrheidiol i gael canlyniadau dilys os nad oes modd defnyddio dulliau eraill;
- iii. mireinio'r holl weithdrefnau i leihau niwed ac effeithiau andwyol.

Mae ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid angen cymeradwyaeth ymlaen llaw gan y pwyllgorau moeseg a rheoleiddio perthnasol. Rhaid cadw at yr holl ofynion cyfreithiol a'r canllawiau a gynhyrchir gan gyrff priodol eraill, yn enwedig rheolaethau'r Swyddfa Gartref drwy'r Ddeddf Anifeiliaid (Gweithdrefnau Gwyddonol) 1986. Gellir dod o hyd i fanylion am reoleiddio defnyddio anifeiliaid mewn gweithdrefnau gwyddonol, a'r ddeddfwriaeth gyfredol, ar wefan y Swyddfa Gartref (gweler [Atodiad 1](#)).

Bydd ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid angen trwyddedau gan y Swyddfa Gartref ar gyfer y Brifysgol, yr Ymchwilydd a'r prosiect, ac mae modd cael y ffurflenni cais ar gyfer y rhain ar y wefan hefyd. Mae dyletswydd ar yr holl Ymchwilydwr a staff cymorth i gynnal safonau uchel o ofal dros yr anifeiliaid dan sylw yn yr ymchwil. Mae'n ofynnol cadw at lefelau rhagorol o hwsmonaeth a lles anifeiliaid dan oruchwyliaeth filfeddygol. Mae modd cael canllawiau'r Brifysgol ar ofalu am anifeiliaid a'u defnyddio mewn ymchwil, a chyngor ynghylch Trwyddedau'r Swyddfa Gartref, gan y Swyddog Safonau Biolegol (BSO).

Y Swyddog Safonau Biolegol ddylai gael gwybod yn y lle cyntaf am unrhyw bryderon sy'n ymwneud â phrosiectau ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid. Gall y Swyddog fynd â phryderon ymhellach drwy hysbysu Deiliad Trwydded Sefydliad y Brifysgol, lle bo angen. Bydd y Swyddog a/neu Ddeiliad Trwydded y Sefydliad yn rhoi cyngor priodol i wneud yn siŵr y bodlonir holl amodau perthnasol y drwydded ac yn paratoi adroddiad ar gyfer yr awdurdod rheoleiddio priodol lle bo angen.

3.11 Ymchwil Glinigol

3.11.1 Fframwaith Polisi'r DU ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Fframwaith Polisi)

Mae'r Fframwaith Polisi (sydd wedi disodli'r Fframweithiau Llywodraethu Ymchwil ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol) yn berthnasol i ymchwil a gynhelir gan y GIG neu ddefnyddio adnoddau'r GIG a allai effeithio ar ansawdd gwasanaethau'r GIG. Mae adnoddau'r GIG yn golygu cleifion y GIG (gan gynnwys y rhai a recriwtiwyd drwy eu cysylltiad â'r GIG e.e. perthnasau cleifion, y rhai a recriwtiwyd drwy rinwedd eu statws fel cyn-gleifion), meinwe neu ddata cleifion, staff, cyfleusterau neu gymorth.

Mae'r holl ymchwil sy'n dod o fewn cwmpas y Fframwaith Polisi yn mynnu bod rhaid cael Noddwr sy'n llywodraethu'r ymchwil. Cyfrifoldeb yr Ymchwilydwr yw gwneud yn siŵr eu bod wedi cael sêl bendith Noddwr cyn dechrau'r ymchwil. Os bydd Ymchwilydwr yn disgwyl i Brifysgol Caerdydd fod yn Noddwr ar eu cyfer, rhaid iddynt gysylltu â'r Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesedd.

I weld holl ofynion y Fframwaith Polisi a rhagor o ganllawiau ar gynnal ymchwil gyda'r GIG, trowch at [Atodiad 1](#).

3.11.2 Rheoliadau Meddyginiaethau i'w Defnyddio gan Bobl (Treialon Clinigol) 2004 (SI 2004/1031)

Mae Rheoliadau Meddyginiaethau i'w Defnyddio gan Bobl (Treialon Clinigol) 2004 a diwygiadau dilynol yn gosod nifer o gyfrifoldebau cyfreithiol ar Ymchwilyr a sefydliadau ymchwil sy'n ymwneud ag unrhyw ymchwiliad y mae pobl yn cymryd rhan ynddo gyda'r bwriad o:

- i. ddarganfod neu wirio effeithiau clinigol, ffarmacolegol neu ffarmacodeinamig eraill un neu ragor o gynhyrchion meddyginiaethol;
- ii. nodi unrhyw adwaith anffafriol i un neu ragor o gynhyrchion o'r fath, neu;
- iii. astudio amsugno, dosbarthu, metaboledd a/neu ysgarthiad un neu ragor o gynhyrchion o'r fath gyda'r nod o ganfod diogelwch neu effeithlonrwydd y cynhyrchion hynny.

Dan y Rheoliadau, mae'n anghyfreithlon dechrau Treial Clinigol o Gynnyrch Meddyginiaethol Ymchwiliol yn y Deyrnas Unedig nes:

- i. bydd y treial wedi cael ei awdurdodi gan yr Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd (MHRA); a
- ii. bod pwyllgor moeseg wedi rhoi cymeradwyaeth ffafriol i'r protocol; a
- iii. bod noddwr ar gyfer y treial wedi cael ei gytuno.

Am ragor o wybodaeth am Dreialon Clinigol, trowch at [Atodiad 1](#).

3.11.3 Cofrestru Ymchwil Glinigol ar Gronfeydd Data sydd ar gael i'r Cyhoedd

O ran arfer da, dylai pob prosiect ymchwil glinigol fod yn gofrestredig ar gronfa ddata sydd ar gael i'r cyhoedd. Mewn rhai achosion, ac yn enwedig os yw'r ymchwil yn cynnwys treialon clinigol, mae'n cael ei ystyried yn fwy moesegol i wneud hynny. Er mwyn cofrestru treialon clinigol, mae'r Awdurdod Ymchwil Iechyd yn cydnabod unrhyw gofrestr sydd ar restr Sefydliad Iechyd y Byd (WHO) neu restr Pwyllgor Rhyngwladol Golygyddion Cyfnodolion Meddygol (ICMJE). Cyfeiriwch at [Atodiad 1](#).

3.12. Eiddo Deallusol

3.12.1 Diffiniad a Phwysigrwydd

Mae eiddo deallusol (IP) yn gynnyrch meddwl, creadigrwydd ac ymdrech ddeallusol. Yn ystod eu gwaith ymchwil, ymgynghori ac addysgu, bydd aelodau staff academaidd yn aml yn cynhyrchu eiddo deallusol (e.e. darganfyddiadau a dulliau technegol, lluniau, dyluniadau, canlyniadau arbrofol, darnau o ryddiaith a cherddoriaeth). Mae cyrff cyllido'n disgwyl i brifysgolion fasnacheiddio eiddo deallusol sy'n deillio o waith ymchwil y maent wedi ei gyllido (gweler [Atodiad 1](#)).

Gan hynny, mae'n bwysig bod y Brifysgol yn manteisio'n fasnachol ar yr eiddo deallusol a gynhyrchir ganddi, lle bo hynny'n briodol, er mwyn:

- i. ymledu canfyddiadau ymchwil a helpu i wireddu eu gwerth llawnaf;
- ii. cynorthwyo ffyniant economaidd lleol a chenedlaethol;
- iii. creu incwm ychwanegol i'r Brifysgol a'i staff academaidd;
- iv. ennill bri i'r Brifysgol.

Er nad oes sicrwydd o enillion ariannol yn sgil masnacheiddio eiddo deallusol, lle mae enillion o'r fath yn cael eu gwireddu gall Ymchwilyr elwa'n ariannol drwy drefniadau rhannu refeniw'r Brifysgol. Mae'r manteision eraill yn cynnwys:

- i. rhagor o gyfleoedd i ymchwilio ar y cyd;
- ii. statws a chydabyddiaeth entrepreneuriaidd;

iii. y boddhad o wneud cyfraniad cadarnhaol at y gymdeithas.

Ar y cyfle cyntaf dylai Ymchwilwyr ddwyn unrhyw eiddo deallusol a allai fod â gwerth masnachol i sylw'r Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi.

3.12.2 Perchnogaeth

Y Brifysgol sy'n berchen ar eiddo deallusol a gynhyrchir drwy weithgareddau ymchwil ac addysgu a gynhelir yn rhan o rôl gyflogedig arferol yn y Brifysgol. Mae hyn yn cynnwys gweithgareddau a gynhelir y tu allan i'r amgylchedd gwaith arferol, lle cynhelir gweithgareddau o'r fath er mwyn cyflawni dyletswyddau/rôl gyflogedig yr unigolyn o dan sylw. Rhaid i staff roi gwybod i'r Brifysgol am unrhyw ddyfais neu eiddo deallusol a allai fod o werth masnachol.

Nid yw myfyrrwyr israddedig ac Ymchwil Ôl-raddedig yn cael eu cyflogi gan y Brifysgol ac, fel y cyfryw, gallant fod yn berchen ar yr eiddo deallusol maent yn gyfrifol am ei gynhyrchu ar eu pen eu hunain. Mewn rhai amgylchiadau, fodd bynnag, bydd yn ofynnol i fyfyrwr neilltuo ei fuddiant berchnogaeth mewn eiddo deallusol i'r Brifysgol neu i drydydd parti. Mae hyn fel arfer yn berthnasol i fyfyrwyr ymchwil ôl-raddedig lle mae aseiniad o'r fath yn rhan o delerau cyllid eu hysgoloriaeth. Mewn amgylchiadau eraill, bydd Goruchwylir y myfyriwr a/neu aelodau eraill o'r grŵp ymchwil y mae'r myfyriwr yn gweithio gyda nhw yn cyfrannu at y gwaith o greu eiddo deallusol. Er mwyn gwneud y gorau o'r posibilrwydd o fasnacheiddio eiddo deallusol yn llwyddiannus, bydd y myfyriwr yn cael ei annog i neilltuo hawliau perchnogaeth i'r Brifysgol ar yr un sail â staff academaidd (a fydd yn cynnwys cyfran o unrhyw refeniw a gynhyrchir o fasnacheiddio llwyddiannus).

Fel arfer bydd y Brifysgol yn caniatáu i'r awdur fod yn berchen ar yr hawlfraint ar unrhyw waith a gaiff ei gyhoeddi, ac yn ildio unrhyw hawl a allai fod ganddi ar fuddiannau a ddaw yn sgil y cyhoeddi. Mae rhai eithriadau i hyn:

- i. hawlfraint ar ddeunyddiau cwrs at ddiben cwrs sy'n cael ei gynnal neu a gaiff ei gynnal gan y Brifysgol;
- ii. hawlfraint ar unrhyw raglen feddalwedd a gynhyrchwyd yn ystod cwrs arferol cyflogaeth;
- iii. hawlfraint ar unrhyw waith a all fod yn angenrheidiol i amddiffyn hawliau eiddo deallusol y gellir ei ecploetio'n fasnachol;
- iv. hawlfraint ar unrhyw waith a gomisiynwyd gan sefydliad allanol lle mae telerau ac amodau'r comisiwn yn ei gwneud yn ofynnol i drosglwyddo'r hawlfraint i'r sefydliad hwnnw.

Gellir manteisio ar eiddo deallusol neu arbenigedd Prifysgol drwy greu cwmnïau deillio. Mae'r Brifysgol yn annog ac yn cefnogi sefydlu cwmnïau deillio priodol ac mae wedi datblygu nifer o ddulliau cyllido ar gyfer y diben hwn. Bydd y Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi yn gweithio gyda staff wrth ddatblygu cynigion busnes a chael y gymeradwyaeth angenrheidiol gan y Brifysgol. Bydd y Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi hefyd yn helpu i ganfod ffynonellau cyllid ar gyfer cwmnïau deillio. Am ragor o wybodaeth ynghylch sefydlu cwmnïau deillio a mentrau tebyg, cysylltwch â'r Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi.

3.12.3 Diogelu

Dylai Ymchwilwyr ddiogelu eu buddiannau eu hunain, buddiannau'r Brifysgol a buddiannau unrhyw gyllidwr neu gorff sy'n cydweithio mewn perthynas ag Eiddo Deallusol. Yn y rhan fwyaf o wledydd y byd, bydd datgeliad blaenorol yn annilysu unrhyw gais am batent ac yn niweidio buddion masnachol posibl. Gan hynny, ni ddylai Ymchwilwyr ddatgelu syniad i unrhyw barti nad yw'n gyflogedig gan y Brifysgol, ar lafar nac yn ysgrifenedig, nes cymerwyd camau i amddiffyn yr

eiddo deallusol. Ar ôl cael y diogelwch priodol, caiff y syniad neu'r canlyniadau eu cyhoeddi yn y ffordd arferol.

Pan gredir bod gan ddarn o ymchwil botensial masnachol, gellir cymryd camau ar unwaith i amddiffyn y syniad drwy ffeilio cais am batent. Er mwyn cael patent, rhaid i ddyfais fod yn newydd, yn cynnwys cam dyfeisgar nad yw'n amlwg ar unwaith ac yn gallu cael ei ddefnyddio'n ddiwydiannol. Y Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi sy'n gyfrifol am reoli cyllideb patent y Brifysgol a bydd yn trafod ac yn cytuno â'r dyfeisiwr/dyfeiswyr y ffyrdd gorau o ddiogelu a manteisio ar yr eiddo deallusol.

University College Cardiff Consultants Cyf (UC3) yw cwmni dal patentau'r Brifysgol, a hwn yw'r cyfrwng ar gyfer ymelwa ar ran y Brifysgol, patentau a hawliau eiddo deallusol eraill. Pan fydd trwyddedu neu gytundeb masnacheiddio tebyg wedi cael ei sicrhau gyda cwmni, bydd y Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesi yn gwneud yn siŵr y cydymffurfir â'r telerau, yn monitro derbyn breindaliadau i'r Brifysgol ac yn trefnu dosbarthu incwm i ddyfeiswyr, Ysgolion a'r Brifysgol.

3.13. Gwrthdaro rhwng Buddiannau

3.13.1 Trosolwg

Mae gwrthdaro rhwng buddiannau yn wrthdaro rhwng buddiannau preifat a chyfrifoldebau swyddogol unigolyn mewn swydd o ymddiriedaeth. Mae ymchwilwyr 'yn cael eu hymddiried' gan eu bod yn atebol i gymdeithas, y Brifysgol, cyrff proffesiynol ac arianwyr er mwyn gwneud yn siŵr bod eu hymchwil yn cael ei chynnal yn onest ac yn unol â'r safonau proffesiynol uchaf. Mae hyn yn cynnwys cynnal yr egwyddor o fod yn dryloyw drwy ddatgan pob gwrthdaro posibl mewn buddiannau.

Cyfrifoldeb yr Ymchwilydd unigol yn y lle cyntaf yw rheoli gwrthdaro rhwng buddiannau, boed hynny'n wrthdaro personol neu broffesiynol. Y gofyniad sylfaenol yw bod gwrthdaro rhwng buddiannau, boed yn wirioneddol neu'n bosibl, yn gorfod cael ei nodi, ei ddatgan ac yn cael sylw cyn gynted ag y daw i'r amlwg. Os yw'r ymchwilydd yn ansicr p'un a oes gwrthdaro ai peidio, datgelu'r gwrthdaro posibl sydd orau fel y nodir yn y gweithdrefnau isod.

Rhaid i ymchwilwyr gydnabod bod gwrthdaro mewn buddiannau, os caiff ei reoli'n amhriodol, yn gallu cael effaith negyddol ar ymchwil a gall arwain at golli hyder y cyhoedd mewn gweithgaredd ymchwil (yn ogystal ag effeithio ar enw da'r Ymchwilwyr, y Brifysgol a thrydydd partïon perthnasol (arianwyr, cyfnodolion ac ati)).

3.13.2 Datganiad a Rheoli

Rhaid datgan gwrthdaro mewn buddiannau cyn gynted ag y maent yn dod i'r amlwg. Yn ogystal ag unrhyw ofynion allanol, fel y rhai a bennir gan gyrff ariannu, rhaid i Ymchwilwyr ddatgan gwrthdaro mewn buddiannau i'r Brifysgol ac unrhyw bwyllgor moeseg ymchwil sy'n adolygu'r ymchwil (boed yn y Brifysgol, neu'n allanol).

Rhaid i'r holl staff sy'n rhan o ymchwil yn y Brifysgol gydymffurfio â gweithdrefn y datganiad yng nghanllawiau'r Brifysgol ynghylch datgelu buddiannau (gweler [Atodiad 1](#)). Rhaid i bob myfyriwr sy'n cymryd rhan mewn ymchwil yn y Brifysgol roi gwybod i'w goruchwylwyr/tiworiaid am unrhyw wrthdaro mewn buddiannau fel eu bod yn gallu mynd â'r mater ymhellach gyda Phennaeth yr Ysgol berthnasol.

Pan mae datganiad yn cael ei wneud, rhaid i Ymchwilyr gydymffurfio â'r cyfarwyddyd a roddir gan y Brifysgol (boed hynny gan SREC, Goruchwyliwr a/neu Bennaeth yr Ysgol) o ran sut i reoli gwrthdaro mewn buddiannau, a dylid cofnodi hyn.

3.14 Gwrth-lwgrwobrwyo, Atal Twyll a Gwrth-lygredd

Mae gan y Brifysgol bolisi sy'n gwahardd pob math o ymddygiad y gellir ystyried ei fod gyfystyr â llwgrwobrwyo, llygredd neu dwyll. Mae Prifysgol Caerdydd, yn ogystal â'i staff a'i myfyrwyr, yn ymrwmo i weithredu'n broffesiynol, yn deg ac yn onest, gan wneud yn siŵr bod gwaith ymchwil yn cael ei gynnal mewn ffordd agored, dryloyw a moesegol. Mae disgwyl i Ymchwilyr gydymffurfio â'r egwyddorion hyn bob amser a rhaid iddynt beidio â chymryd rhan mewn unrhyw weithgaredd a allai beryglu eu gonestrwydd proffesiynol.

Cewch ragor o wybodaeth, canllawiau a hyfforddiant drwy gyfeirio at Bolisi Gwrth-lwgrwobrwyo a Pholisi Gwrth-dwyll y Brifysgol (cyfeiriwch at [Atodiad 1](#)) neu cysylltwch â thîm y Gwasanaeth Sicrwydd yn yr Adran Cynllunio Strategol a Llywodraethu.

3.15 Rheolyddion Allforio

Mae Rheolyddion Allforio'r DU (Rheoli) yn gymwys i drosglwyddo rhai nwyddau strategol, technegol, meddalwedd neu wybodaeth sy'n gadael y DU. Lle be hynny'n berthnasol, mae angen i Ymchwilyr gydymffurfio â'r Rheolyddion a gwneud cais am Drwydded Allforio (o Sefydliad Rheolyddion Allforio'r DU) i drosglwyddo gwybodaeth, technoleg a/neu nwyddau y tu allan i'r DU.

Mae angen i Ymchwilyr fod yn ymwybodol bod modd i wybodaeth gael ei drosglwyddo drwy sgysiaau a thrwy ddulliau ffisegol ac electronig.

Mewn cyd-destun ymchwil, mae'r Rheolyddion yn fwy tebygol o fod yn gymwys i ymchwil wyddonol a thechnegol gyda cheisiadau milwrol, niwclear, cemegol, biolegol, taflegrau a cheisiadau awyrofod. Fodd bynnag, mae angen i'r holl Ymchwilyr fod yn ymwybodol o'r Rheolyddion.

Mae Rhestr Strategol Rheolyddion Allforio'r DU yn cynnwys rhestr o'r nwyddau a'r dechnoleg sy'n amodol ar y Rheolyddion ac sydd angen awdurdodiad allforio (trowch at [Atodiad 1](#)). Y categorïau eang yw:

- i. eitemau sydd wedi eu dylunio neu eu haddasu ar gyfer defnydd milwrol (a'u cydrannau arbennig)
- ii. eitemau defnydd deul, sef y rhai y gellir eu defnyddio at ddibenion sifil neu filwrol, sy'n bodloni safonau technegol penodedig (a rhai o'u cydrannau)
- iii. technoleg a meddalwedd gysylltiedig
- iv. nwyddau a allai gael eu defnyddio i arteithio
- v. ffynonellau ymbelydrol

Yn ogystal â nwyddau a thechnoleg a reolir o dan y Rhestrau Rheoli Allforion Strategol, efallai y bydd angen Trwydded Allforio o hyd yn rhan o gamau rheoli cyffredinol neu ar gyfer 'defnyddwyr terfynol' sy'n berthnasol i nwyddau a thechnoleg a allai gael eu defnyddio i ddatblygu arfau dinistr torfol (WMD). Bydd angen caniatâd hefyd ar gyfer eitemau sydd â diben milwrol yn y pen draw mewn gwledydd sydd o dan sancsiynau neu embargo.

Mewn rhai achosion, efallai na fydd y Rheolaethau yn berthnasol, hyd yn oed pan mae eitemau a reolir yn cael eu hallforio. Mae hyn oherwydd bod rhai eithriadau sy'n berthnasol mewn achosion penodol. Y prif eithriadau yw:

- i. 'Ymchwil gwyddonol sylfaenol' lle mae'r ymchwil yn waith arbrol neu ddamcaniaethol a wneir yn bennaf i gaffael gwybodaeth am yr egwyddorion sylfaenol neu ffenomena, neu arsylwi ffeithiau sydd heb eu cyfeirio yn bennaf tuag at nod neu amcan ymarferol penodol (h.y. ymchwil damcaniaethol, sydd heb ei gymhwyso yn yr ymchwil; a
- ii. Gwybodaeth sydd eisoes yn gyhoeddus heb gyfyngiad ar ledaenu pellach.

Nid yw'r eithriadau yn gymwys lle ceir pryderon WMD, neu lle mae eitemau milwrol cyfyngedig yn cael eu hanfon at leoliad yn amodol ar gosbau/gwaharddiadau. O ystyried cais penodol yr eithriadau, rhaid i Ymchwilwyr ofyn am gyngor gan y Sefydliad Rheoli Allforio cyn dibynnu ar eithriad.

Mae gan Ymchwilwyr rwymedigaeth gyfreithiol i sicrhau bod Trwydded Allforio ar gael, lle bo hynny'n berthnasol. Gall methu â sicrhau Trwydded Allforio a/neu fethiant i gydymffurfio gyda'i amodau, gael ei ystyried fel trosedd.

Dylai Ymchwilwyr fod yn ymwybodol os derbynnir nwyddau cymhwysol neu wybodaeth o wlad arall ar gyfer prosiect ymchwil, efallai y bydd angen cydymffurfio â rheoliadau allforio'r wlad honno. Rhaid i Ymchwilwyr wneud yn siŵr y ceisir cyngor gan y cydweithiwr/cyswllt yn y wlad honno.

I gael rhagor o wybodaeth ac adnoddau sy'n berthnasol i Reolaethau Allforio'r DU, gan gynnwys 'Teclyn Gwirio' ac arweiniad pellach i ymchwilwyr, cyfeiriwch at [Atodiad 1](#).

3.16 Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch

O dan Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015, mae gan y Brifysgol ddyletswydd gyfreithiol i roi 'syllw dyledus' i'r angen i atal pobl rhag cael eu denu i derfysgaeth (a adwaenir fel y 'Ddyletswydd Atal'). Mae'r Brifysgol wedi rhoi camau cymesur ar waith i fodloni'r Ddyletswydd Atal mewn cyd-destun ymchwil, tra'n parhau rhyddid academiaidd Ymchwilwyr i gynnal ymchwil dilys i feysydd fel terfysgaeth, eithafiaeth a radicaleiddio.

Mae Polisi'r Brifysgol ar Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch (trowch at [Atodiad 1](#)) yn darparu fframwaith ar gyfer cofrestru a rheoli 'Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch' (SSR) sy'n gallu achosi Polisi Atal. Nod y Polisi yw gwneud yn siŵr bod yr Ymchwil sy'n Sensitif o ran Diogelwch yn cael ei gynnal yn briodol ac yn gyfrifol, a bod camau priodol yn cael eu cymryd i ddiogelu Ymchwilwyr rhag y perygl o radicaleiddio a/neu'r risg y gallai eu gweithgarwch ymchwil arwain at gamdehongli o fwriad gan awdurdodau allanol.

Yn y pen draw, mae Ymchwilwyr yn gyfrifol am nodi p'un a ellid ystyried yr ymchwil y maent yn ei gynnal yn Sensitif o ran Diogelwch ac, os felly, rhaid iddynt gydymffurfio â holl ofynion Polisi SSR, ochr yn ochr ag unrhyw ofynion ariannwr a/neu gyfnodolyn.

3.17 Camymddygiad Ymchwil

Mae'r Brifysgol yn disgwyl i'r holl Ymchwilwyr arsylwi'r safonau uchaf o ymddygiad proffesiynol a gonestrwydd trwy gydol eu prosiect ymchwil, gan gynnwys ysgrifennu a chyflwyno'r papurau/traethodau ymchwil. Os oes gan unigolyn reswm da dros amau camymddygiad mewn ymchwil, dylid rhoi gwybod yn unol â gweithdrefn berthnasol y Brifysgol a amlinellir isod.

Mae'r Brifysgol wedi ymrwymo i drin pob honiad o gamymddygiad ymchwil o ddifrif, ac mae gweithdrefnau ar waith sy'n nodi'r sail y gellir gwneud honiadau, a'r broses a ddilynir i ymchwilio a mynd i'r afael â honiadau o'r fath.

Mae Gweithdrefnau'r Brifysgol ar gyfer delio â honiadau o Gamymddwyn mewn Ymchwil Academaidd ((trowch at [Atodiad 1](#)) yn amlinellu'r camau i'w cymryd pan mae honiad yn erbyn unrhyw aelod presennol o staff neu aelod o staff o'r gorffennol, gan gynnwys academyddion gwadd, o ran ymchwil a gynhelir pan fyddant yn cael eu cyflogi gan neu yn y Brifysgol.

Mae gan y Brifysgol hefyd weithdrefnau ar waith i reoli honiadau o arfer annheg a/neu gamymddygiad ymchwil yn erbyn myfyrwyr ymchwil, megis Polisi a Gweithdrefnau Prifysgol Caerdydd mewn perthynas â Gonestrwydd Academaidd mewn Astudiaeth Gradd Ymchwil. Caiff y gweithdrefnau hyn eu cynnwys yn Rheoliadau Academaidd y Brifysgol (gweler [Atodiad 1](#)).

4. Datganiad i Gloi

Mae'r Côt Ymarfer hwn ar gyfer Gonestrwydd Gwaith Ymchwil a'i Llywodraethu yn ceisio gwella diwylliant ymchwil proffesiynol, agored a gonest sydd eisoes yn amlwg yn y Brifysgol, heb amharu ar fynd ar drywydd gwell gwybodaeth a dealltwriaeth yn sylfaenol.

Rhaid cydymffurfio â phob safon allanol sy'n berthnasol i'r ymchwil ac unrhyw ofyn perthnasol gan randdeiliaid, yn ogystal â chyfraith gyffredin y Brifysgol a rhwymedigaethau statudol.

5. Adolygiad a Cydnabyddiaethau

Mae'r Côt Ymarfer hwn yn cael ei adolygu'n flynyddol gan Dîm Llywodraethu Gwaith Ymchwil y Brifysgol (Gwasanaethau Ymchwil ac Arloesedd) a Phwyllgor Gonestrwydd a Moeseg Ymchwil y Brifysgol (URIEC).

Mae Prifysgol Caerdydd yn cydnabod yn ddiolchgar bod y sefydliadau a ganlyn wedi llunio rhai agweddau ar y Côt Ymarfer hwn:

Awdurdod Ymchwil Iechyd	RCUK/UKRI
Swyddfa Gonestrwydd Ymchwil y DU	Prifysgolion y Deyrnas Unedig

Atodiad 1: Deunydd ffynhonnell a Pholisïau a Chanllawiau Cysylltiedig

Pwnc	Adran(nau) Côd Ymarfer	Adnoddau/dolenni
Ymchwil Anifeiliaid	2.5 Gofal a Pharch 3.8 Gofynion Moesegol 3.10 Ymchwil sy'n cynnwys anifeiliaid	Canllawiau'r Swyddfa Gartref; Profion ar anifeiliaid ac ymchwil
		Concordat ar Onestrwydd Ynghylch Ymchwil Anifeiliaid yn y DU
		Tudalennau gwe 'Ymchwil Anifeiliaid' Prifysgol Caerdydd (PC)
Awduraeth	3.5 Cyhoeddiadau ac Awduriaeth	Canllawiau Swyddfa Gonestrwydd Ymchwil y DU (UKRIO); Arfer da mewn ymchwil: Awduraeth
		Canllaw Y Pwyllgor Moeseg Cyhoeddiadau (COPE); Sut i ymdrin ag anghydfodau awduraeth: canllaw i ymchwilwyr newydd a Beth yw awduraeth? Dogfen drafodaeth COPE
Ymddygiad/ Cyfrifoldeb Gweler hefyd 'Hyfforddiant' a 'Goruchwylio/ Arweinyddiaeth'	2.6 Atebolrwydd a Chyfrifoldeb	I Staff: Fframwaith PC; 'Academydd Caerdydd' a 'Disgwyliadau perfformiad y Coleg'
Llgrwobr/Twyll	3.14 Gwrth-lwgrwobrwyo, Atal Twyll a Gwrth-lygredd	Polisi Gwrth-Lwgrwobrwyo PC
		Polisi Atal Twyll PC
Ymchwil Glinigol	3.8 Gofynion Moesegol 3.11 Ymchwil Glinigol	Fframwaith Polisi y DU ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol
		I Staff: Canllawiau PC; Cynnal ymchwil yn y GIG I Fyfirwyr: Canllawiau PC; Cynnal ymchwil yn y GIG
		Canllawiau PC ar Treialon Clinigol Cynhyrchion Meddyginiaethol Ymchwiliadol
		Rhestr Sefydliad Iechyd y Byd o Gronfeydd Data sy'n Hygyrch i'r Cyhoedd
		Rhestr Pwyllgor Rhyngwladol Cyfnodolyn y Golygyddion Meddygol o Gronfeydd Data sy'n Hygyrch i'r Cyhoedd
Gwrthdaro rhwng Buddiannau	2.3 Agwedd Agored 3.13 Gwrthdaro rhwng Buddiannau	I Staff: Ffurflen Canllaw Datgelu Buddiant PC
Diogelu Data Gweler hefyd 'Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil'	3.2 Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil 3.3 Diogelu Data	Polisi Diogelu Data PC
		Canllawiau PC; Diogelu Data ar gyfer Ymchwilwyr
		NODER: Ar adeg ysgrifennu'r Côt Ymarfer hwn, roedd y canllawiau oedd wedi'i gynnwys ar y dudalen Fewnrwyd uchod yn y broses o gael ei diweddarau yng ngoleuni'r Rheoliad Cyffredinol Diogelu Data. Dylech drin unrhyw ganllawiau'r Brifysgol sy'n ymwneud â Deddf Diogelu Data 1998 yn ofalus, a dylech geisio cyngor os nad ydych yn siŵr. Canllawiau PC; Rheoliad Cyffredinol Diogelu Data (GDPR)
Cydraddoldeb ac Amrywiaeth	2.5 Gofal a Pharch 3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliadaeth 3.7 Cydraddoldeb ac Amrywiaeth	Tudalennau gwe a pholisï 'Cydraddoldeb ac Amrywiaeth' Prifysgol Caerdydd
		I Staff: Canllawiau PC; Cydraddoldeb mewn Ymchwil I Fyfirwyr: Canllawiau PC; Cydraddoldeb mewn Ymchwil

Moeseg (cyffredinol)	3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.8 Gofynion Moesegol	I Staff: Tudalennau gwe a pholisi 'Moeseg Ymchwil' Prifysgol Caerdydd I Fyfrwyr: Tudalennau gwe a pholisi 'Moeseg Ymchwil' Prifysgol Caerdydd
		I Staff: Polisi Gweithwyr Unigol PC I Fyfrwyr: Polisi Gweithwyr Unigol PC
Rheoli Allforio	3.15 Rheoli Allforio	Adran ar gyfer Masnach Ryngwladol; Rhestrau Rheolyddion Allforio Strategol y DU
		Rheolyddion Allforio ' Offeryn Gwirio ' a Llinell Gymorth Sefydliad Rheolyddion Allforio 020 7215 4594/ eco.help@trade.gsi.gov.uk
		Adran Busnes, Arloesedd a Sgiliau a Sefydliad Rheolyddion Allforio; Canllawiau ar Ddeddfwriaeth Rheolyddion Allforio ar gyfer academyddion ac ymchwilwyr yn y DU
		Cymdeithas Ymarferwyr Cyfreithiol y Brifysgol a chanllawiau Prosiect Alpha King Coleg Llundain (mewn partneriaeth â Sefydliad Rheoliadau Allforio a'r Swyddfa Dramor a'r Gymanwlad); Canllaw a Phhecyn Addysg Uwch ar Reolyddion Allforio a Chynllun ATAS Fetio Myfyrwyr
Rheolaeth Ariannol	2.6 Atebolrwydd a Chyfrifoldeb 3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth	Rheolaeth Ariannol PC
Iechyd, Diogelwch a'r Amgylchedd	2.6 Atebolrwydd a Chyfrifoldeb 2.5 Gofal a Pharch 3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth	Datganiad Polisi Iechyd, Diogelwch a'r Amgylchedd PC
		Polisiâu Amgylchedd CU
		I Staff: Gweithdrefnau a chanllawiau 'Iechyd, Diogelwch a'r Amgylchedd' PC I Fyfrwyr: Gweithdrefnau a chanllawiau 'Iechyd, Diogelwch a'r Amgylchedd' PC
Ymchwil Meinweoedd Dynol	3.4 Gadael y Brifysgol 3.8 Gofynion Moesegol 3.9 Ymchwil Meinweoedd Dynol	I Staff: Tudalennau gwe 'Ymchwil Meinweoedd Dynol' PC I Fyfrwyr: Tudalennau gwe 'Ymchwil Meinweoedd Dynol' PC
Eiddo Deallusol	4. Eiddo Deallusol	I Staff: Tudalennau gwe ' Eiddo Deallusol ' PC I Fyfrwyr: Tudalennau ' Hawlfraint a'ch traethawd ymchwil ' PC
		I Staff: Polisi Hawliau Eiddo Deallusol PC
Mynediad Agored Gweler hefyd 'Cyhoeddiad'	2.3 Agwedd Agored 3.2 Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil 3.5 Cyhoeddiadau ac Awduriaeth	Polisi Cyhoeddiadau Mynediad Agored PC
		Polisi Cynghorau Ymchwil y Deyrnas Unedig ar Fynediad Agored
Data Agored Gweler hefyd 'Cyhoeddiad'	2.3 Agwedd Agored 3.2 Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil 3.5 Cyhoeddiadau ac Awduriaeth	Polisi Data Cynghorau Ymchwil y DU a Concordat ar Ddata Ymchwil Agored (RCUK)
Cyhoeddiad Gweler hefyd 'Awduraeth', 'Mynediad Agored', 'Data agored'	3.5 Cyhoeddiadau ac Awduriaeth	Storfa Sefydliadol (ORCA) PC
		Canllawiau CU; 'rhoi eich traethawd ymchwil ar-lein'
		Gwefan COPE

Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil Gweler hefyd 'Diogelu Data' a 'Data Agored'	3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.2 Rheoli Data a Chofnodion Ymchwil 3.3 Diogelu Data	Polisi Rheoli Cofnodion CU ac Amserlenni Cadw Cofnodion PC
		Fframwaith Diogelu Gwybodaeth PC
		I Staff: Tudalennau gwe 'Rheoli Data' PC I Fyfrwyr: Tudalennau gwe 'Rheoli a Rhannu eich Data' PC
		Tudalennau gwe 'Rhaglen Rheoli Data a Gwybodaeth Ymchwil' PC
Camymddygiad Ymchwil	2.2 Gonestrwydd a Chywirdeb 2.6 Atebolrwydd a Chyfrifoldeb 3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.17 Camymddygiad Ymchwil	Gweithdrefnau ar gyfer Ymdrin â Honiadau o Gamymddwyn mewn Ymchwil Academaidd PC
		Tudalennau gwe 'Arfer Annheg', gan gynnwys 'Gonestrwydd Academaidd wrth Astudio ar gyfer Gradd Ymchwil'; gweithdrefn PC
		Llawlyfr Rheoliadau Academaidd PC
Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch	3.16 Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch	I Staff: Polisi PC ar Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch I Fyfrwyr: Polisi PC ar Ymchwil Sensitif o ran Diogelwch Polisi Atal PC
Diogelu	3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.8 Gofynion Moesegol 3.8.2 Ymchwil sy'n cynnwys Cyfranogwyr Dynol: Egwyddorion Sylfaenol	PC Diogelu Plant ac Oedolion mewn Perygl: Polisi a Chanllawiau
		Canllawiau sy'n benodol i Weithgareddau ar gyfer Ymchwilwyr PC
Goruchwyliaeth/ Arweinyddiaeth	3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.6.2 Cyfrifoldeb Ymchwilydd Arweiniol / Goruchwylwr 3.6 Hyfforddiant	UKRIO; Rhestr wirio a argymhellir ar gyfer ymchwilwyr
		I Staff: Canllawiau PC; 'Goruchwyllo Ymchwil'
		I Staff: Fframwaith Arwain a Rheoli PC
Hyfforddiant Gweler hefyd 'Ymddygiad / Cyfrifoldeb' a 'Goruchwyllo/Arweinyddiaeth'	3.1 Arweinyddiaeth a Goruchwyliaeth 3.6 Hyfforddiant	Concordat i Gefnogi Datblygiad Gyrfa Ymchwilwyr
		Fframwaith Datblygu Ymchwil (Vitae)
		I Staff: Côd Ymarfer ar gyfer Graddau Ymchwil PC a Gweithdrefn Monitro Cynnydd Myfyrwyr Ymchwil I Fyfrwyr: Côd Ymarfer ar gyfer Graddau Ymchwil PC
		I Staff: Hyfforddiant PC; Rhaglen Ymchwilwyr Caerdydd a Cyrsiau (ymchwil) Datblygu Staff I Fyfrwyr: Hyfforddiant PC ar gyfer Ôl-raddedig Ymchwil; Academi Ddoethurol a tudalennau gwe Hyfforddiant a Datblygiad Academi Ddoethurol
		I Staff: Rhaglen Hyfforddiant Ar-lein Gonestrwydd Ymchwil PC I Fyfrwyr: Rhaglen Hyfforddiant Ar-lein Gonestrwydd Ymchwil PC
		I Staff: Tudalennau gwe PC Adolygiad Datblygiad Perfformiad

Adnoddau Gonestrwydd Ymchwil eraillPrifysgolion y DU; ['Concordat i Gefnogi Gonestrwydd Ymchwil'](#)UKRIO: ['Côd Ymarfer ar gyfer Ymchwil'](#)

RCUK/UKRI; [Gwefan 'Gonestrwydd Ymchwil' a 'Polisi a Chanllawiau Llywodraethu ar Ymddygiad Ymchwil da'](#)

Prifysgol Erasmus Rotterdam; [Gêm Cyfyng-gyngor: Proffesiynoldeb a Gonestrwydd mewn Ymchwil'](#)

Atodiad 2: Strwythur Pwyllgor Gonestrwydd Ymchwil Prifysgol Caerdydd

